

Vaasan kaupungin esiopetussuunnitelma

Sisällys

1.	Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma	4
4.1.	Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet	4
4.2.	Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen	4
4.3.	Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut	4
2.	Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	5
4.4.	Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet.....	6
4.5.	Arvoperusta.....	7
4.6.	Oppimiskäsitys	7
4.7.	Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa	8
3.	Esiopetuksen toimintakulttuuri	10
4.8.	Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet	10
4.9.	Oppimisympäristöt esiopetuksessa	20
4.10.	Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa.....	21
4.	Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet	23
4.1.	Monipuoliset työtavat.....	23
4.2.	Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena	24
4.3.	Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet	27
4.3.1.	Ilmaisun monet muodot	28
4.3.2.	Kielten rikas maailma.....	31
4.3.3.	Minä ja meidän yhteisömme	32
4.3.4.	Tutkin ja toimin ympäristössäni	34
4.3.5.	Kasvan, liikun ja kehityn.....	38
4.4.	Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä.....	40
5.	Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki	41
5.1.	Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen	42

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	42
5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen	47
5.2. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot	49
5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen.....	60
5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi	64
5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma.....	67
5.3.3. Tukea koskeva päätös.....	69
5.4. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö.....	71
5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö	71
5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö	72
5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.....	73
5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus	73
5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu	75
5.5.3. Muut opetuspalvelut	77
5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä	78
5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen	79
6. Opiskeluhoito	79
6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhoitosuunnitelma.....	79
7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustava esiopetus	80
7.1. Paikallisesti päätettävät asiat	80

1. Opetussuunnitelman perusteet ja paikallinen opetussuunnitelma

Vaasassa esiopetusta järjestetään varhaiskasvatuksen alaisuudessa sekä kunnan omissa toimipaikoissa että osassa palvelusetelipäiväkodeista. Opetusta järjestetään suomen, ruotsin ja englannin kielellä sekä kielikylpyopetuksena ja perusopetukseen valmistavana opetuksena. Vaasan esiopetuksen opetussuunnitelma julkaistaan suomen ja ruotsin kielellä. Esiopetuksen opetussuunnitelma määrittelee, ohjaa ja tukee esiopetuksen järjestämistä paikallisesti kaikissa esiopetuksen toimipaikoissa. Suunnitelman hyväksyvät kasvatus- ja opetuslautakunnan suomenkielinen ja ruotsinkielinen jaosto. Paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman pääpiirteet esitellään vuosittain suomen ja ruotsinkielisessä jaostossa. Tarkemmat toimipaikkakohtaiset suunnitelmat opetuksen toteuttamisesta kirjataan Ryhmäkohtaiseen lukuvuosisuunnitelmaan. Yksikön esihenkilö luo ryhmäkohtaisista lukuvuosisuunnitelmista Yksikön lukuvuosisuunnitelman, jonka sisällöstä tiedotetaan huoltajia.

4.1. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet

Vaasan kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelman rakenne noudattaa pääsääntöisesti valtakunnallisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden järjestystä sekä kappalejakoja ja siihen on kirjattu perusteissa määritellyt paikallisesti päätettävät asiat.

4.2. Paikallinen opetussuunnitelma ja sen kehittäminen

Suunnitelman kehittämistyössä käytetään apuna ja perusteena viimeisimpiä lasten, huoltajien, henkilökunnan ja yhteistyötahojen antamia palautteita ja arviointituloksia, kansallista ja kansainvälistä tutkimusperusteista tietoa, kansallisten arviointien ja kehittämishankkeiden tuottamaa tietoa ja kehittämistyön tuloksia. Ryhmäkohtaisen lukuvuosisuunnitelman avulla tuetaan inklusiivisen toimintakulttuurin suunnittelua, kehittämistä ja johtamista sekä näiden arviointia.

4.3. Paikallisen opetussuunnitelman laatiminen ja keskeiset ratkaisut

Varhaiskasvatusjohtaja määrää paikallisen esiopetuksen opetussuunnitelman laadinnasta vastaavat henkilöt, jotka kutsuvat työryhmään jäsenet sekä ohjaavat suunnitelman laadintatyötä. Työryhmään otetaan mukaan varhaiskasvatuksen opettajia, jotka työskentelevät esiopetusryhmässä tai esiopetuksen perusopetukseen valmistavassa ryhmässä, varhaiskasvatuksen erityisopettajia, S2-opettajia, yksiköiden esihenkilöitä sekä palvelupäälliköitä hallinnosta.

Esiopetuksen paikallisen opetussuunnitelman ja ryhmäkohtaisen lukuvuosisuunnitelman valmistelussa ja toteutuksessa huomioon otetut Vaasan paikalliset erityispiirteet, kuten meren läheisyys, luonto- ja ympäristökasvatus, monikulttuurisuus ja kielenoppijat, yhteisopettajuus ja Vaasan kaupungin energiastrategia tuovat toimintaan omaleimaisuutta ja sitovat sen opetuksellisesti paikalliseen historiaan. Yksikkökohtaiset Kiusaamisen ehkäisyyn ja siihen puuttumisen suunnitelma sekä Tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma tukevat inklusiivisen toimintakulttuurin periaatteiden toteuttamista.

Vaasan esiopetuksessa lasten kuuleminen toteutetaan arjen havainnoinnin sekä keskustelujen ja yhteisten kokoontumisten avulla. Lapsilla on mahdollisuus tuoda oma näkemys esiin esimerkiksi sanallisesti tai kuvan, liikkeen, osoittamisen, äänestämisen tai piirtämisen avulla. Henkilökunnalle on laadittu materiaalipankki lasten kuulemista varten. Lapsia ja huoltajia on kuultu suunnitelman laadinnassa. Lisäksi opetussuunnitelman sisältötoiveita ja myöhemmin kommentteja suunnitelman luonnoksesta on pyydetty huoltajilta, yhteistyötahojen edustajilta varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, opiskeluhuollossa sekä hyvinvointialueen sosiaali- ja terveystalveissa. Vaasan kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma on nähtävillä Vaasan kaupungin sivuilla ja Opetushallituksen ePerusteissa.

Vaasan esiopetuksen opetussuunnitelman päivittämisen aikana järjestetään esiopetushenkilöstölle koulutustilaisuuksia, joissa käydään läpi suunnitelman pääpiirteet ja keskeiset muutokset sekä annetaan mahdollisuus esittää kysymyksiä ja keskustella vertaisryhmässä. Lisäksi esiopetusryhmien henkilökunnan perehdytykseen kuuluu oleellisena osana perehdytys Vaasan esiopetuksen opetussuunnitelmaan.

2. Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Esiopetus on lapsen elämässä tärkeä vaihe, jolloin hänellä on mahdollisuus innostua, kokeilla ja oppia uutta. Leikkiminen ja toimiminen erilaisissa oppimisympäristöissä tukee lapsen osaamisen laajentumista eri tiedon- ja taidonaloilla sekä vuorovaikutustaitojen vahvistumista ja sosiaalisten taitojen kehittymistä. Tavoitteena on, että lapset oppivat arvostamaan ryhmässä omaa ainutlaatuisuuttaan, erilaisuutta ja yhdenvertaisuutta. Näiden periaatteiden saavuttamiseksi esiopetusryhmän henkilöstö ottaa vastuun inklusiivisen toimintakulttuurin rakentamisesta.

Inklusiivisuus on arvo, periaate ja kokonaisvaltainen tapa ajatella. Se koskee kaikkia lapsia, esiopetuksen järjestämistä sekä koko yhteiskuntaa. Esiopetusta järjestetään ja kehitetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti, tasa-arvoa, yhdenvertaisuutta, syrjimättömyyttä ja

moninaisuutta korostaen. Kaikilla lapsilla on oikeus osallistua yhdessä esiopetukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta moninaisista taustoista riippumatta.

Moninaisuus on ihmisen ominaisuuksien summaa. Moninaisuus esiopetuksessa tarkoittaa sitä, että lasten erilaiset taustat, ominaisuudet ja tarpeet tunnistetaan, hyväksytään ja otetaan huomioon esiopetuksen toimintakulttuurin rakentamisessa. Moninaisuuden huomioiminen ja arvostaminen tukee lapsen identiteetin rakentumista ja itsetuntoa, edistää sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja yhdenvartaisuutta sekä valmistaa lapsia elämään monimuotoisessa yhteiskunnassa.

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat Suomen perustuslaki, perusopetuslaki, varhaiskasvatuslaki, esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet ja monet muut kansalliset sekä kansainväliset säädökset, sopimukset ja asetukset. Esiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan lapsen etu ja inklusiiviset periaatteet lapsen myönteistä minäkuvaa vahvistavana toimenä. Esiopetuksen henkilöstö vastaa opetuksen suunnitelmallisesta toteutuksesta. Huoltajan velvollisuus on huolehtia, että lapsi osallistuu esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Esiopetusta koskeva lainsäädäntö korostaa lasten ja huoltajien osallistamista.

Kunta on velvollinen järjestämään esiopetusta alueellaan asuville lapsille. Esiopetus ja siihen liittyvät palvelut ovat maksuttomia. Vaasassa esiopetus järjestetään päiväkodeissa, kuten myös esiopetusta täydentävä varhaiskasvatus. Kunnan lisäksi Vaasassa esiopetusta järjestävät yksityiset palveluntuottajat Steiner-päiväkoti Tiitiäinen, kristillinen päiväkotiyhdistys Lyhty sekä Vaasa English Playschool. Vaasassa jokainen lapsi saa todistuksen esiopetukseen osallistumisesta.

4.4. Esiopetuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Varhaiskasvatus, esiopetus ja perusopetus muodostavat lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin kannalta johdonmukaisen kokonaisuuden. Opettajien ja muun henkilöstön on tunnettava oppimisen polun eri vaiheet ja niiden tavoitteet. Siirtymävaiheet suunnitellaan ja arvioidaan yhteistyössä huoltajien kanssa, jotta lapsen oppimisen polku jatkuu joustavasti.

Esiopetuksen tavoitteena on edistää lasten oppimisvalmiuksia sekä vahvistaa sosiaalisia taitoja ja itsetuntoa leikin ja myönteisten oppimiskokemusten avulla erilaisissa oppimisympäristöissä. Esiopetus on tavoitteellista toimintaa, jossa huomioidaan lasten yksilölliset tarpeet, toiveet ja mielenkiinnon kohteet sekä pyritään ennaltaehkäisemään mahdollisesti ilmenevät vaikeudet. Opettaja laatii lapselle esiopetuksen oppimissuunnitelman yhteistyössä huoltajan kanssa.

Huoltajat ja koko esiopetuksen henkilöstö tekevät yhteistyötä lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukemiseksi. Esiopetuksessa seurataan ja tuetaan jokaisen lapsen fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitystä sekä tietojen ja taitojen kehittymistä. Lapsen minäkäsitystä vahvistetaan arvostavan vuorovaikutuksen, monipuolisten oppimiskokemusten ja kannustavan palautteen avulla. Keskeisiä oppimisen välineitä ovat leikki ja mielikuvitus. Esiopetus tarjoaa lapsille tilaisuuksia vuorovaikutukseen, ilmaisun eri muotoihin sekä uusiin kokemuksiin ja elämyksiin.

4.5.Arvoperusta

Esiopetuksen arvoperustan yleisperiaatteet korostavat lapsen edun ensisijaisuutta, oikeutta hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, sekä yhdenvertaista ja tasa-arvoista kohtelua. Esiopetus perustuu lapsuuden itseisarvoon ja jokainen lapsi nähdään ainutlaatuisena ja arvokkaana. Lapsilla on oikeus hyvään opetukseen; hän voi oppia leikkien ja iloita oppimastaan, ilmaista mielipiteitään ja osallistua toiminnan suunnitteluun.

Esiopetuksessa arvostetaan lasten moninaisuutta ja erilaisia tapoja toimia ja oppia. Kannustava palaute ja oikeudenmukainen kohtelu ovat keskeisiä. Esiopetus tukee lasten arvojen ymmärtämistä, terveellisiä elämäntapoja ja tunnetaitojen kehittämistä. Lapsia rohkaistaan yhdessä tekemiseen ja yhteisöllisyyteen sekä oppimisympäristöjen suunnitteluun, rakentamiseen ja arviointiin.

Henkilöstön ja huoltajien yhteistyö on tärkeää lasten hyvinvoinnin turvaamiseksi. Esiopetuksessa noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita ja huomioiden sen sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus. Toimintakulttuurin keskeisimpiä tekijöitä ovat tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja inklusiivisuuden periaatteet.

4.6.Oppimiskäsitys

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet pohjautuvat oppimiskäsitykseen, jossa lapset oppivat vuorovaikutuksessa muiden lasten, henkilöstön, eri yhteisöjen ja lähiympäristön kanssa. Oppiminen on kokonaisvaltainen tapahtuma, jossa yhdistyvät toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset ja ajattelu. Tärkeää on lasten oma toiminta ja luottamus omiin oppimismahdollisuuksiinsa sekä kyky toimia yhdessä.

Lapset oppivat esiopetuksessa leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvan toiminnan kautta. Myönteiset tunnekokemukset ja ilo edistävät oppimista. Oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset ja osaaminen. Uusien tietojen ja taitojen tulee liittyä lasten arkeen ja kokemusmaailmaan. Esiopetuksessa lapset opettelevat

yhteistyötä, tavoitteiden asettamista ja toisten huomioon ottamista. Tavoitteena on herättää lapsissa halu oppia lisää ja kokea itsensä ryhmän ja yhteisön jäsenenä.

4.7.Laaja-alainen osaaminen esiopetuksessa

Laaja-alainen osaaminen tarkoittaa tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuutta sekä kykyä käyttää niitä tilanteen mukaan. Tämä osaaminen alkaa varhaislapsuudessa ja kehittyy läpi elämän. Se on tärkeää ihmisenä kasvamisessa, opiskelussa, työssä ja kansalaisena toimimisessa. Esiopetuksessa laaja-alainen osaaminen huomioidaan kaikessa toiminnassa, kuten toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatus- ja opetustyössä. Tämä edellyttää suunnitelmallista työskentelyä ja tavoitteiden arviointia.

Laaja-alainen osaaminen luo pohjan elinikäiselle oppimiselle ja kestävän elämäntavan omaksumiselle. Lasten osaamisen kehittymiseen vaikuttavat enemmän työskentelytavat, oppimisympäristöt ja tuen tarjoaminen kuin opeteltavat tietosisällöt.

Osa-alue	Kuvaus
Ajattelu ja oppiminen	Kehitetään lasten ajattelun ja oppimisen taitoja vuorovaikutuksen kautta, rohkaistaan luovaan ja kriittiseen ajatteluun. Tuetaan lapsen oman toiminnan arviointia ja autetaan lapsia havaitsemaan omaa edistymistään ja oppimistaan.
Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu	Harjoitellaan vuorovaikutus- ja ilmaisutaitoja turvallisessa ympäristössä. Rohkaistaan lapsia tutustumaan toisiin ihmisiin ja toimimaan heidän kanssaan sekä kuuntelemaan, tunnistamaan ja ymmärtämään eri näkemyksiä. Arvostava kohtelu ja ystävällisyys ovat keskeisiä periaatteita tutustuttaessa ympäristön monimuotoisuuteen. Kielitietoisuuden kehittymistä tuetaan ja lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään eri keinoin.
Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot	Tuetaan lasten hyvinvointiin liittyviä taitoja ja kestävän elämäntavan valintoja sekä myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen. Ohjataan lapsia huolehtimaan itsestään, toisista ja ympäristöstään sekä toimimaan turvallisesti ja vastuullisesti.
Monilukutaito	Tuetaan lasten kuvalukutaidon, kirjoittamisen, lukemisen, numeerisen lukutaidon sekä muiden symbolijärjestelmien lukutaidon kehittymistä harjoittelemalla viestien tuottamisen, tulkinnan ja arvioinnin taitoja. Monilukutaito kehittyy läpi elämän ja on perusta oppimiselle sekä vuorovaikutukselle.
Tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen	Tutustutaan tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin ja palveluihin. Opetus perustuu Vaasan varhaiskasvatuksen digisuunnitelmaan.
Osallistuminen ja vaikuttaminen	Tuetaan lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Osallistetaan lapset toiminnan suunnitteluun ja sen arviointiin.

3. Esiopetuksen toimintakulttuuri

Esiopetuksen inklusiivinen toimintakulttuuri muodostuu ja kehittyy esiopetusyhteisön toimintatapoihin sitoutuneiden lasten ja aikuisten välisessä vuorovaikutuksessa. Yhteisiin toimintatapoihin ja tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteutumista. Toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnistaminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Vaasassa Ryhmän lukuvuosisuunnitelma on laadittu siten, että sen avulla arvioidaan pedagogisen toiminnan lisäksi myös toimintakulttuurin ja esiopetuksen tavoitteiden yhdenmukaisuutta. Laadukas inklusiivinen toimintakulttuuri edistää kaikkien lasten oppimista ja hyvinvointia turvallisessa esiopetusyhteisössä.

Inklusiiviseen toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen toiminnot. Lähde: Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

4.8. Toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavat periaatteet

Toimintakulttuurilla on keskeinen merkitys oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, lasten osallisuuden, yhdenvertaisuuden ja esiopetuksen kokonaisuuden toteuttamisessa. Toimintakulttuuriin sisältyvät esiopetuksen kaikki toiminnot, kuten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestäminen, pedagogiikan arviointi ja oppimisympäristön turvallisuus. Keskeinen osa toimintakulttuuria on myös yhteisön ilmapiiri; lasten ja aikuisten keskinäinen kunnioitus ja arvostava kohtaaminen, sekä yhteisön jäsenten toiveiden ja vahvuuksien hyödyntäminen.

Toimintakulttuurin kehittämisen lähtökohtana on inklusiivinen esiopetus, jossa kukin lapsi voi toimia, kehittyä ja oppia omana ainutlaatuisena yksilönään sekä yhteisön jäsenenä. Inklusiivinen lähestymistapa korostaa jokaisen lapsen yksilöllisten tarpeiden ja kykyjen huomioimista. Inklusiivisen esiopetuksen tavoitteena on tarjota kaikille lapsille tasapuolet mahdollisuuksia oppia, kehittyä ja osallistua yhteiseen toimintaan.

Inklusiivisen esiopetuksen toteuttamisen edellytyksenä on laadukas pedagoginen toiminta, erityispedagoginen osaaminen, kasvatus- ja opetushenkilöstön sitoutuminen inklusiivisiin periaatteisiin, oppimisympäristön muokkaaminen lapsille sopivaksi sekä moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä yhteistyö vanhempien kanssa.

Esiopetuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Esiopetuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyyteen sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä. Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute ovat välttämättömiä yhteisön oppimisen ja toimintakulttuurin kehittämiseksi. Esiopetustoimintaa edistävät myös tutkimus- ja kehittämistyöstä sekä arvioinneista saadun tiedon hyödyntäminen.

Oppimiseen, leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Keskinäinen kunnioitus ja huolenpito toisia kohtaan näkyvät toiminnassa. Esiopetusyhteisö kannustaa havaitsemaan asioiden positiivisia puolia. Onnistumisista ja oivalluksista iloitaan yhdessä. Esiopetus toteutetaan siten, että lasten leikille, aloitteille ja kokeiluille on sijaa. Lapsia rohkaistaan ilmaisemaan itseään, harjoittelemaan ja opettelemaan erilaisia taitoja, tietoja ja työtapoja omaan tahtiinsa.

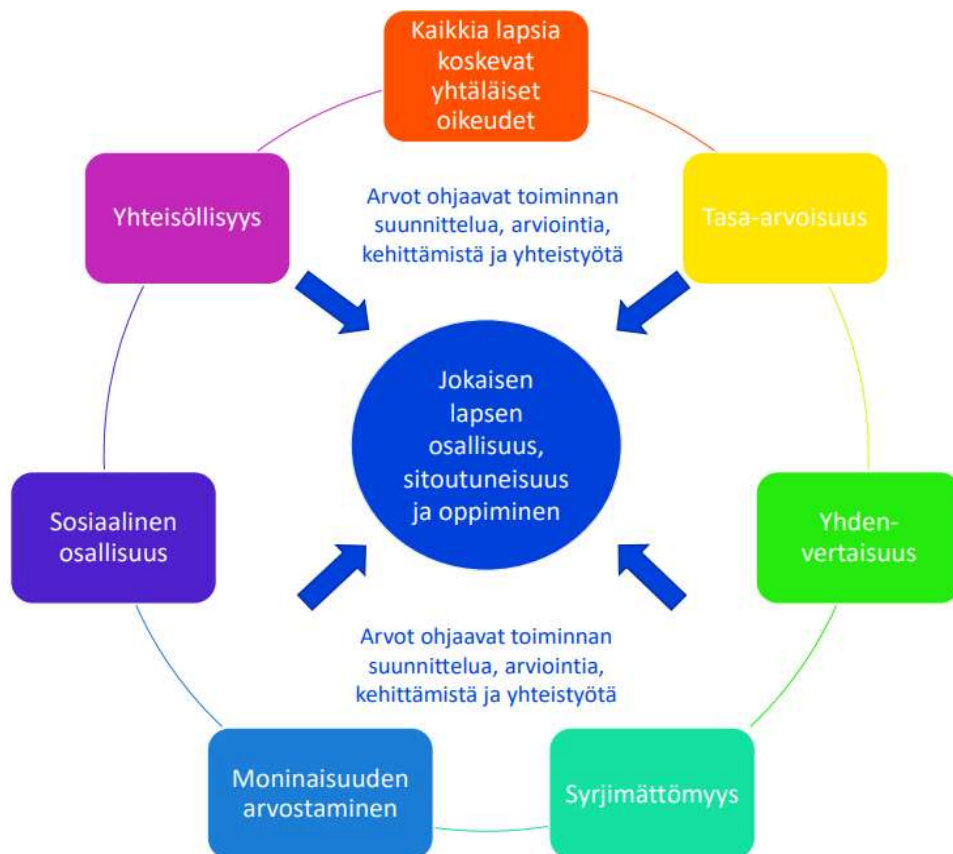
Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle, kielen kehitykselle, uusien taitojen oppimiselle, tunteiden käsittelylle ja kulttuuri-identiteetin muodostumiselle. Henkilöstö kehittää leikki- ja oppimisympäristöjä poistamalla leikkiä rajoittavia tekijöitä niin, että kaikilla lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä oppimisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoiteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Esiopetuksen toimintakulttuuri tukee kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta, avointa vuorovaikutusta sekä yhteisöllisten toimintatapojen kehittymistä. Pienemmissä ryhmissä toiminen edistää sekä lasten keskinäistä että lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta; aikuisen on helpompi havainnoida lapsia ja vastata heidän moninaisiin toiveisiinsa ja tarpeisiinsa toiminnan suhteen. On tärkeää, että ryhmän aikuiset tekevät myös perushoitotilanteista pedagogisia kohtaamisen ja oppimisen merkityksellisiä hetkiä.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. On tärkeää, että lapsille tehdään näkyväksi yhteistyön tekemisen, yhteisen vastuunoton ja osallisuuden merkitys toimintakulttuurille. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Henkilöstön tehtävä on varmistaa, että kaikki lapset saavat ilmaista näkemyksiään ja tarpeitaan. Lapset saavat kokemuksia aktiivisen toimijan roolista esiopetusryhmää koskevassa päätöksenteossa ja erilaisissa tehtävissä. Lasten tekemiä päätöksiä ja toimintaa arvioidaan aikuisen tukemana ja samalla lapsia ohjataan vähitellen kantamaan yhdessä vastuuta. Näin lapsille syntyy kokemuksia osallisuudesta ja toimijuudesta.

Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että työyhteisössä keskustellaan kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, uskontoon, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvistä asenteista, jotka näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Henkilöstö tiedostaa omia ennako-odotuksiaan ja rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin moninaisuuteen liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa yhteisön keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä. Yksikkökohtainen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään parillisina vuosina.

Opetushallitus

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Esiopetuksessa arvostetaan ja hyödynnetään yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista moninaisuutta. Henkilöstön tulee nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta sekä kartuttaa tietoaan ryhmänsä kulttuureista, katsomuksista ja kielistä. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Tähän liittyvää esiopetuksen laaja-alaista osaamista kuvataan tarkemmin luvussa kaksi (Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet).

Esiopetus on kielitietoista, koska kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteetin rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Lasten yksilölliset kielelliset lähtökohdat huomioidaan ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin sekä rohkaistaan ja ohjataan käyttämään kieltä monipuolisesti.

Lapsiryhmän monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöönsä.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa.

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen sekä riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket pyritään järjestämään kiireettömässä ja myönteisessä oppimisympäristössä ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisen kulttuuria opetellen. Ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin tutustutaan eri aistien avulla. Vaasan esiopetuksessa lapsella on mahdollisuus saada turvaruokaa tarpeen mukaan. Ruokakasvatus tukee kestävää elämäntapaa ja vahvistaa lasten ymmärrystä esimerkiksi ruoan alkuperästä, merkityksestä ja arvosta. Ruokaan liittyvät keskustelut, tarinat ja laulut edistävät lasten suhdetta ruokaan ja kehittävät ruokasanastoa.

Esiopetuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Monipuolisen liikkumisen tavoitteena on edistää oppimisen edellytyksiä sekä liikkumisen merkitystä kokonaisvaltaisena elämäntaitona esiopetuksessa ja sen ulkopuolella. Fyysinen aktiivisuus vaikuttaa lasten vireystilaan sekä tarkkaavaisuuteen ja toiminnanohjaukseen. Tämän avulla voidaan edistää oppimista ja motorista kehitystä sekä liikunnallisen elämäntavan omaksumista. Esiopetuksessa luodaan tasa-arvoiset ja yhdenvertaiset liikkumisen mahdollisuudet osana inklusiivista toimintakulttuuria huomioiden erilaiset liikkumisen rajoitteet. Liikunnallinen elämäntapa tukee kokonaisvaltaista hyvinvointia, mukaan lukien mielen hyvinvointia. Esiopetuksessa liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona käyttäen liikuntavälineitä ja leluja monipuolisesti sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsia ja perheitä ohjataan mahdollisuuksien mukaan suosimaan liikkumista kuten kävelyä tai pyöräilyä esimerkiksi oman auton käyttämisen sijaan esiopetuksen matkoilla.

Esiopetuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta, syrjinnältä ja muulta häirinnältä. Esiopetusyhteisössä kiusaamista, rasismia, väkivaltaa tai häirintää ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita ja ratkaisemaan ristiriitoja

rakentavasti. Lapsella on aina oikeus saada aikuiselta lohdutusta sitä tarvitessaan. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltatilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja.

Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Esiopetus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kestävä elämäntapa

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Esiopetuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä. Samalla lapset saavat positiivisia kokemuksia kestävästä elämäntavasta.

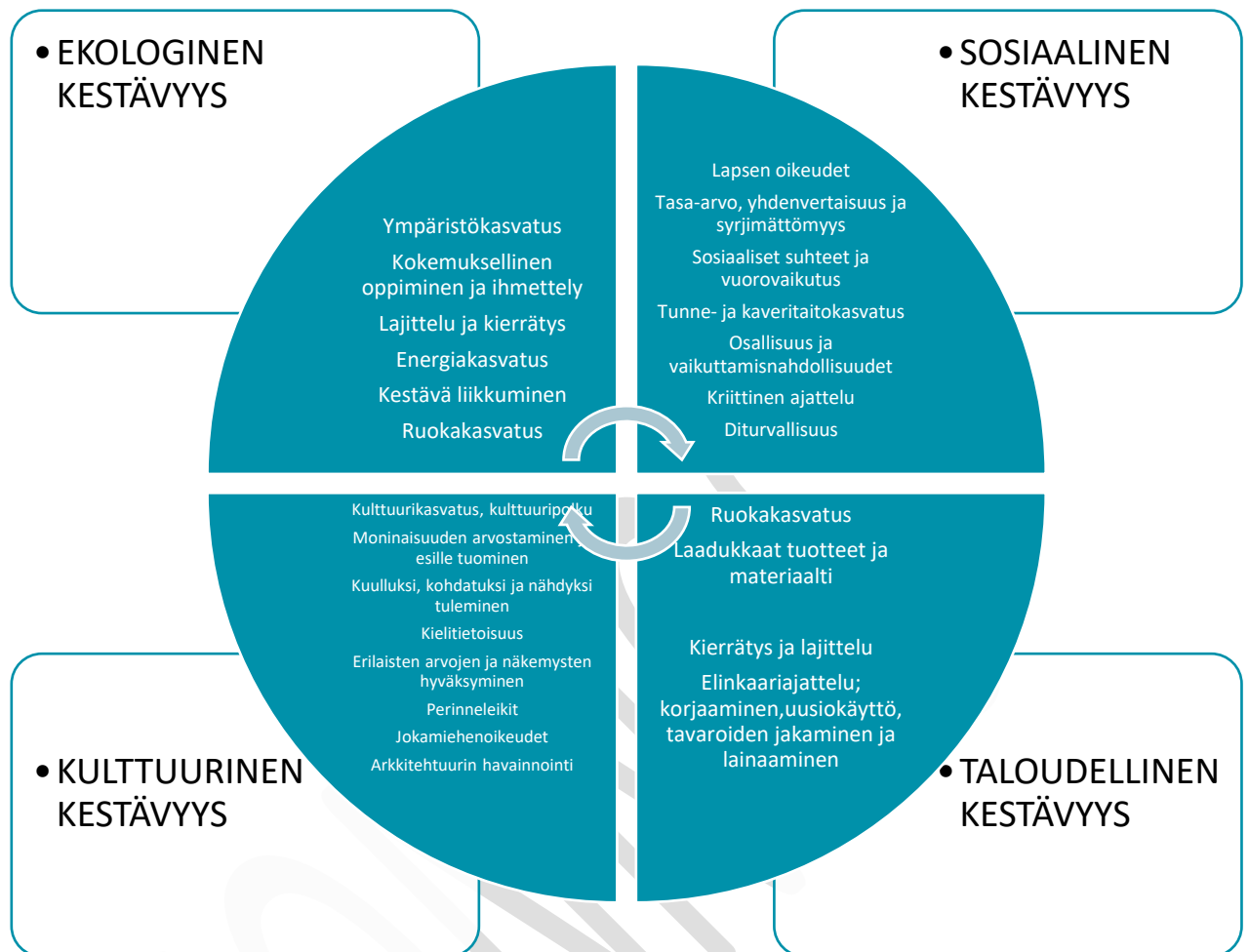
Kestävän kehityksen päämääränä on muuttaa yksilöiden ja yhteisöjen toimintaa siten, että se sovitetaan luonnon asettamiin ekologisiin reunaehtoihin tavalla, joka takaa terveelliset, turvalliset ja oikeudenmukaiset elämisen mahdollisuudet nykyisille ja tuleville sukupolville sekä turvaa ympäristön kantokyvyn, luonnon monimuotoisuuden ja kulttuurien kirjon säilyminen (Keke-julkaisu).

Esiopetussuunnitelman arvoperusta rakentuu kestävä elämäntavan välttämättömyydelle. Tavoitteena on ohjata lapsia sen mukaisiin valintoihin ja tukea myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen. Lapsille luodaan esiopetuksessa mahdollisuus omaksua edellytyksiä kestävä elämäntapaan. Lasten hyvinvointia edistää, että heidän turvallisuuden tunnettaan ja uskoaan tulevaisuuteen vaalitaan osana kestävä elämäntapaan liittyvää kasvatusta.

Kestävän kehityksen osa-alueet ovat esiopetuksessa esillä:

- toimintaympäristön kehittämisen,
- oppimisympäristöjen ja -menetelmien sekä
- työelämä- ja korkeakouluyhteistyön kautta.

Lasten osallisuutta ja toimijuutta tukemalla lisätään heidän vaikutusmahdollisuuksiaan kestävä tulevaisuuden rakentajina. Lapsia ohjataan ottamaan huomioon oman toimintansa vaikutukset muihin ihmisiin ja ympäristöön. Esiopetusikäisten lasten kohdalla kestävä kehitys tarkoittaa hyvin konkreettisia asioita, kuten kavereista huolehtimista, lähiympäristön tutkimista ja kestävämpien arkikäytäntöjen oppimista.

Johtaminen

Esiopetuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Inklusiivisen toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää toimintatapojen ja pedagogiikan tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista sekä arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä lasten kehitystä ja oppimista edistävälle pedagogiselle toiminnalle. Esihenkilön vastuulla on, että toimintakulttuuria arvioidaan ja kehitetään siten, että se tukee esiopetuksen tavoitteiden toteutumista ja jokaisen lapsen kokonaisvaltaista hyvinvointia ja oppimista.

Johtaminen rakentuu esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa määriteltyjen toimintaa ohjaavien, arvojen perustalle. Vaasan esiopetuksen yhteistä arvopohjaa vahvistetaan kaupungin varhaiskasvatuksen esihenkilöiden tapaamisissa. Yksikkö- tai toimipaikka- ja tiimikohtaista arvokeskustelua lapsen kasvatuksesta ja oppimisesta käydään uuden toimintakauden käynnistyessä ja säännöllisesti toimintakauden aikana. Keskustelun avulla saavutetaan yhteinen näkemys

toteutettavasta pedagogiikasta. Esihenkilön tehtävänä on edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen kasvuun ja keskusteluun, jotta henkilöstö sitoutuu yhteisiin visioihin ja toimintaperiaatteisiin.

Opetushallitus

Yksikön kehittämispäivä järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Kehittämispäivissä sekä koko talon säännöllisissä työpaikkakokouksissa suunnitellaan, arvioidaan ja kehitetään toimintakulttuuria sekä pedagogista toimintaa esihenkilön johdolla. Erilaisin perustein muodostetut työryhmät kokoontuvat säännöllisesti. Pedagogisiin työryhmiin osallistuva henkilöstö vastaa esihenkilön johdolla käytävän pedagogisen keskustelun toteutumisesta ja sen sisällön jalkautumisesta ryhmien toimintaan. Tällä tavalla varmistetaan keskustelujen vaikuttavuus toimintakulttuuriin.

Esiopetuksen ryhmissä laaditaan ryhmän toimintaa ohjaava, arvioiva ja kehittävä lukuvuosisuunnitelma. Osana pedagogista johtamista esihenkilö käy lukuvuosisuunnitelman keskustellen läpi ryhmäkohtaisesti. Lisäksi esihenkilö huolehtii, että tiimipalaverit on mahdollista pitää kerran viikossa. Päiväkodin johtaja osallistuu tiimipalaveriin säännöllisesti ja tarvittaessa.

Vaasan esiopetuksessa käytetään yhtenä arviointi- ja kehittämismenetelmänä Karvin (Kansallinen koulutuksen arviointikeskus) tutkimusperustaista itsearviointityökalu Valssia. Itsearvioinnin lisäksi Valssi ohjaa tiimi- ja yksikkökohtaisiin keskusteluihin. Yksikkökohtaisissa keskusteluissa määritellään esihenkilön johdolla keskeiset vahvuudet ja kehittämiskohteet. Niiden pohjalta laaditaan esihenkilön johdolla toimenpide- ja seurantasuunnitelma koskien arvioinnin kohteena ollutta teemaa. Kehittämissuunnitelmaan kirjattujen toimintatapojen toteutumista arvioidaan puolen vuoden kuluttua.

Pedagogisen johtajuuden kehittyminen on jatkuva prosessi. Toimintakulttuurin ja pedagogiikan johtaminen edellyttää päiväkodin johtajalta jatkuvaa oman työnsä reflektointia ja oman asiantuntijuutensa vahvistamista. Johtajuus rakentuu ja kehittyy täydennyskoulutuksissa sekä vuorovaikutuksessa kollegoiden ja henkilöstön kanssa, asiakkaat huomioiden.

Esiopetusyksikön esihenkilö käyttää toimintakulttuurin kehittämisessä apunaan arviointitulosten lisäksi esim. lukuvuosisuunnitelman ja tiimisopimuksen pohjalta käytävää keskustelua, kehityskeskusteluja sekä ryhmien toiminnan havainnointia ja palautteen antoa.

Toimintakulttuuri on dynaaminen ja sitä kehitetään jatkuvasti mm. reflektion ja täydennyskoulutuksen avulla. Työmenetelmiä ja pedagogisia strategioita toimenpiteitä/ratkaisuja arvioidaan ja kehitetään säännöllisesti ja suunnitelmallisesti. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Säännöllisesti pidettävissä kehityskeskusteluissa käydään läpi työntekijän osaaminen ja koulutuksellinen kehittämistarve. Lisäksi jokainen yksikkö laatii vuosittain osaamisen kehittämisen suunnitelman, jonka perusteella kaupungin sisäistä koulutusta järjestetään.

Työyhteisön hyvinvoinnista huolehtimalla vahvistetaan yhteisöllistä toimintakulttuuria ja innostavaa työilmapiiriä sekä työssä jaksamista. Vaasassa järjestetään joka toinen vuosi työhyvinvointikysely, jonka tulosten pohjalta työyhteisö asettaa yhdessä keskustellen kehittämissuunnitelmaan sellaiset työyhteisön kaikkia jäseniä velvoittavat tavoitteet ja toimenpiteet, joiden avulla työn tekemistä ja työhyvinvointia voidaan kollektiivisesti parantaa.

Johtaminen, sisäinen valvonta ja riskienhallinta muodostavat turvallisuusjohtamisen kehyksen sekä määrittävät turvallisen esiopetuksen järjestämisen ja toteuttamisen periaatteet. Turvallisuusjohtaminen perustuu havaintoihin, ilmoituksiin ja raportointiin. Vaasassa käyttöön

otetun EHS (Environmental Health and Safety) -turvallisuusjohtamisjärjestelmän kirjauksista saadaan ajantasaista tietoa johtamisen tueksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa ja keskeinen osa toimintakulttuuria. Opetusjärjestelyillä tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta osallisuuteen, ja turvataan lapsille tarpeisiin sopivat oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyitä ja tukimuotoja, joista hyötyvät kaikki lapset.

Opetusjärjestelyt voivat olla pedagogisia tai rakenteellisia. Oppimisen edellytyksiä tukevilla pedagogisilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan mm. eriyttämistä, kielitietoista opetusta, opetusryhmien muodostamista siten, että opetukselle asetetut tavoitteet on mahdollista saavuttaa. Pedagogisiin järjestelyihin kuuluvat mm. myös selkeä päivärhythmi, sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus- ja kommunikointitavat yhteiset ja johdonmukaiset pedagogiset työtavat ja menetelmät sekä apuvälineet.

Oppimisen edellytyksiä tukevat rakenteelliset opetusjärjestelyt luovat edellytykset pedagogisille ratkaisuille. Rakenteellisia järjestelyjä ovat mm. henkilöstön osaamisen vahvistaminen, tilojen esteettömyyden turvaaminen, ryhmän lapsimäärän pienentäminen, henkilöstömitoitukset sekä avustava ryhmäkohtainen henkilöstö

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisäksi on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti ryhmäkohtaista tukea. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja ovat opettajan antama yleinen tukiopetus, opettajan antama opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama tukiopetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisen tuen toteuttamisessa hyödynnetään tarpeen mukaan S2-opettajan ja varhaiskasvatuksen erityisopettajan asiantuntijuutta ja toteutetaan mahdollisesti yhteisopettajuutta. Jos ryhmäkohtaiset tukimuodot eivät riitä, arvioidaan lapsikohtaisen tuen tarvetta. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta tarkemmin luvussa 5.

Vaasassa toteutetaan yhteisopettajuutta. Yhteisopetuksen lähtökohtana on, että kaikki lapset saavat tukea omassa lapsiryhmässään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Vaasan varhaiserityiskasvatuksen ja Åbo Akademin yhdessä laatimasta ”Yhteisopetuksen käsikirjasta” löytyy erilaisia vaihtoehtoja toteuttaa yhteisopettajuutta. Yhteisopetuksen aloittamisen tueksi on laadittu keskustelukortit, joiden avulla on tarkoitus rakentaa yhteinen näkemys toimintavoista. Käytettävissä on myös lomake yhteistyön suunnittelun, seurannan ja arvioinnin tueksi. Hyvin suunniteltu ja toteutettu yhteisopettajuus vahvistaa inklusiivisten periaatteiden toteutumista esiopetuksessa.

Lukuvuosisuunnitelma

Vaasassa lukuvuosisuunnitelma on säännöllisesti ryhmän tarpeiden mukaan päivitettävä suunnittelun, dokumentoinnin, arvioinnin ja kehittämisen sekä johtamisen työväline. Sen laadinnassa on otettu huomioon kansalliset ja paikalliset esiopetusta määrittävät suunnitelmat ja ohjeet. Lukuvuosisuunnitelman avulla esiopetuksen henkilöstö käy pedagogista arvo- ja toimintakulttuurikeskustelua sekä toteuttaa jatkuvaa ryhmän tarpeiden mukaista suunnittelua, toteutusta, arviointia ja kehittämistä. Toimipaikan esihenkilö käy suunnitelman läpi henkilöstön kanssa tiimipalaverissa ja seuraa sen toteutumista läpi toimintavuoden.

4.9.Oppimisympäristöt esiopetuksessa

Esiopetuksen oppimisympäristöillä tarkoitetaan fyysistä, psyykkistä sekä sosiaalista oppimisympäristöä eli esimerkiksi esiopetuksen tiloja, paikkoja, välineitä, ryhmiä ja henkilöitä sekä käytäntöjä, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristöinä käytetään sisä- ja ulkotiloja, ympäröivää luontoa ja rakennettua ympäristöä. Opetuksessa hyödynnetään mahdollisuuksien mukaan myös esiopetuksen ulkopuolisia oppimisympäristöjä, kuten kirjastoja, museoita, teattereita ja liikuntapaikkoja.

Oppimisympäristöjen tulee muodostaa monipuolisia ja joustavia pedagogisia kokonaisuuksia, jotka tarjoavat mahdollisuuksia leikkiin ja oppimiseen sekä luoviin ratkaisuihin. Ryhmän henkilöstö vastaa siitä, että oppimisympäristöt rakennetaan yhdessä lasten kanssa sellaisiksi, että ne kannustavat ja houkuttelevat sekä aktiiviseen yhteistoiminnalliseen että itsenäiseen oppimiseen.

Oppimisympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä. Ne suunnitellaan ergonomisesti, ekologisesti ja esteettisesti ryhmän lasten tarpeita vastaaviksi. Lisäksi kiinnitetään huomiota esteettömyyteen, tilojen valaistukseen, siisteyteen, viihtyvyyteen sekä sisäilman laatuun. Oppimisympäristöt mahdollistavat lapsille leikin ja työskentelyn rauhallisessa ja rennossa ilmapiirissä, sekä tilaisuuden omaan rauhaan ja hiljaisuuteen.

Oppimisympäristöt on suunniteltava siten, että ne edistävät vuorovaikutusta ja yhteistoiminnallista tiedon luomista. Yhteisesti sovitut säännöt ja menettelytavat luovat turvallisen ja kaikkia osapuolia kunnioittavan oppimisympäristön. Toiminnan tulee perustua huolenpitoon ja välittämiseen sekä toisista että ympäristöstä. Monimuotoisten oppimisympäristöjen avulla tuetaan lasten aktiivisuutta ja tervettä itsetuntoa, sosiaalisten taitojen ja oppimiskyvyn kehittymistä sekä tasa-arvon toteutumista.

Oppimisympäristöjen tulee tukea kielellistä ja kulttuurista monimuotoisuutta. Vaasan esiopetuksessa kielitietoista oppimisympäristöä kehitetään mm. Turun yliopiston kehittämän Kielipeda-työvälineen

avulla. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti henkilöstön kielitietoinen toiminta, kielen kehittymistä tukeva fyysinen oppimisympäristö ja jokaisen lapsen osallisuuden varmistaminen.

Syksyllä toiminnan alkaessa panostetaan ryhmäytymiseen. Ryhmäytymistä tuetaan joustavilla ryhmäjärjestelyillä systemaattisesti niin, että jokainen tuntee kuuluvansa ryhmään.

Henkilökunnalla on tärkeä rooli lasten sosiaalisten ja tunnetaitojen harjoittelussa. Lapsia ohjataan huomioimaan toisensa ja kunnioittamaan toisten yksityisyyttä. Lapsia rohkaistaan ja ohjataan tunnistamaan, ilmaisemaan ja säätelemään erilaisia tunteita. Aikuiset puuttuvat aina ristiriitoihin ja opettavat rakentavia tapoja niiden ratkaisemiseksi. On tärkeää, että kaikki lasten kanssa työskentelevät aikuiset osoittavat myönteistä, kannustavaa ja myötätuntoista vuorovaikutusta ja ovat tietoisia siitä, että heidän käytöksensä ja tapansa kommunikoida välittyvät lapsille.

Oppimisympäristö elää ja muuttuu lasten kiinnostuksen kohteiden ja tarpeiden muuttuessa, mikä edellyttää jatkuvaa arviointia ja kehittämistä. Kehittämistä ja arviointia tehdään vuorovaikutuksessa lasten kanssa sekä heitä havainnoimalla. Arvioinnissa otetaan huomioon myös huoltajien näkemykset oppimisympäristöstä.

Oppimisympäristöjä kehitetään tässä asiakirjassa esitettyjen arvojen, oppimista koskevien näkemysten ja inklusiivisen toimintakulttuurin periaatteiden pohjalta siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet ja lasten, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet huomioidaan. Lapset osallistuvat oppimisympäristöjen rakentamiseen. Heidän ideansa ja tuotoksensa näkyvät oppimisympäristössä. Tämä tukee lasten osallisuutta ja antaa heille onnistumisen kokemuksia sekä vahvistaa vuorovaikutusta vertaisryhmän kanssa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti.

4.10. Yhteistyö esiopetuksen aikana ja siirtymävaiheissa

Kaiken esiopetuksessa tehtävän yhteistyön tavoitteena tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä ja hyvinvointia. Hyvän yhteistyön avulla varmistetaan esiopetuksen laatua ja vahvistetaan lasten ja huoltajien osallisuutta. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista ja sitä kehitetään ja arvioidaan yhdessä opetuksen järjestäjän johdolla.

Yhteistyö esiopetusryhmässä

Yhteistyö henkilöstön kesken on tärkeää hyvinvoivan työyhteisön ja opetuksen laadun kannalta. Samassa ryhmässä työskentelevien opettajien yhteistyö on välttämätöntä. Eri ikäisistä lapsista koostuvien ryhmien välisen henkilöstön yhteistyö toimii mallina lapsille ja tuo myös positiivista synergiaetua suunnitteluun, toiminnan organisointiin, toteuttamiseen ja arviointiin. Ryhmien sisäinen ja niiden välinen yhteistyö edistää lasten kommunikointitaitoja ja yhteisöllisyyttä koko yksikössä.

Lasten välisten yhteistyötaitojen vahvistaminen on keskeistä esiopetuksessa. Sitä edistetään osallistamalla lapsia, harjoittelemalla erilaisia yhteistyömuotoja, eriyttämällä toimintaa ja työskentelemällä joustavasti muunneltavissa pienemmissä ryhmissä myös yli ryhmärajojen.

Yhteistyö huoltajien kanssa

Opetuksen järjestäjä vastaa yhteistyön kehittämisestä huoltajien kanssa. Yhteistyö edellyttää esiopetuksen henkilöstön aloitteellisuutta sekä henkilökohtaista vuorovaikutusta huoltajien kanssa. Yhteistyö perustuu luottamukseen, tasa-arvoiseen vuorovaikutukseen ja keskinäiseen kunnioitukseen. Yhteistyössä otetaan huomioon perheiden moninaisuus, yksilölliset tarpeet ja huoltajuuteen liittyvät kysymykset. Päivittäisen yhteydenpidon lisäksi Vaasassa käytetään Edlevoa viestintäkanavana huoltajien kanssa. Huoltajien kokemukset lastensa aiemmasta kasvuympäristöistä, kehityksestä, oppimisesta ja mielenkiinnon kohteista otetaan esiopetuksessa huomioon. Opettaja keskustelee kunkin lapsen huoltajan kanssa perheen ja esiopetuksen arvoista, kasvatuskäytännöistä ja tavoitteista. Lasten ja huoltajien näkemykset otetaan huomioon opetuksen suunnittelussa, toteuttamisessa ja mahdollisen lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimisessa.

Huoltajien kanssa keskustellaan säännöllisesti lasten kehityksen ja oppimisen etenemisestä. Erityisen tärkeää yhteistyö huoltajien kanssa on lasten oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa. Huoltajien tulee saada tietoa tarjolla olevasta täydentävästä varhaiskasvatuksesta, opiskeluhuollosta ja kuljetuspalveluista. Huoltajien ja lasten palaute otetaan huomioon opetusta, tuen muotoja ja toimintakulttuuria kehitettäessä.

Huoltajille tarjotaan mahdollisuuksia tutustua ja osallistua lapsensa esiopetuspäivään. Huoltajien kieli ja kulttuuritietoutta sekä muuta asiantuntemusta voidaan hyödyntää esiopetuksen toteuttamisessa. Tarvittaessa käytetään tulkkia. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on oltava luonteeltaan sellaista, että se tarjoaa mahdollisuuksia myös huoltajien väliselle keskustelulle. Huoltajilla on mahdollisuus arvioida yhteistyötä vastaamalla asiakastyytyväisyyskyselyyn tai antamalla palautetta esim. päivittäisten tapaamisten yhteydessä.

Yhteistyö siirtymävaiheissa

Siirtyminen kodista tai varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta kouluun ovat tärkeitä vaiheita lapsen elämässä. Sujuva siirtymä edistää lapsen turvallisuuden tunnetta, hyvinvointia ja kehitystä. Toimintatavat siirtymätilanteissa ovat suunniteltuja ja yhteistyö sekä viestintärutiinit varmistavat, että siirtymät tukevat lapsen kehitystä ja oppimista. Lapsen turvallisen oppimispolun varmistamiseksi on tärkeää, että varhaiskasvatuksen, esiopetuksen, ja perusopetuksen henkilöstö tekee yhteistyötä.

Siirtymävaiheissa tulee siirtää opetuksen järjestämiseksi tarvittavat tiedot voimassa olevien sääntöjen mukaisesti, ja hyödyntää aiempien ja tulevien opettajien asiantuntemusta. Ennen kuin lapsi aloittaa koulun, tulee lapsille ja huoltajille antaa mahdollisuus tutustua oppimisympäristöihin ja toimintaan, sekä saada tietoa perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnasta. Vaasassa järjestetään mahdollisuus tutustua tulevaan esiopetuspaikkaan ja kouluun. Vaasassa noudatetaan yhdenmukaisia toimintaohjeita siirtymävaiheissa.

Monialainen ja moniammatillinen yhteistyö

Esiopetuksen henkilöstön tulee tehdä yhteistyötä lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen tukemiseksi ensisijaisesti opiskeluhoitohenkilöstön kanssa. Tämän lisäksi tehdään tarpeen mukaan yhteistyötä myös sosiaali-, terveys- ja muiden viranomaisten kanssa. Monialainen yhteistyö on merkittävässä roolissa toiminnan vaikuttavuutta koskevassa keskustelussa ja kehittämisessä sekä lasten sujuvan oppimisen polun ja hyvinvoinnin turvaamisessa. Monialaisen yhteistyön yhtenä keskeisenä tavoitteena on arvioida ja kehittää opiskeluhoollollisia tukimenetelmiä. Yhteistyö lähialueen toimijoiden kanssa edistää monipuolisia oppimisympäristöjä ja avaa lapsen oppimisympäristöt yhteiskuntaan.

4. Esiopetuksen toteuttamisen periaatteet

Esiopetuksen toteuttamisessa otetaan huomioon esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa kuvatut laaja-alaisen osaamisen alueet ja esiopetukselle ja sen toimintakulttuurille asetetut yleiset tavoitteet.

4.1. Monipuoliset työtavat

Monipuolisilla työtavoilla tuetaan lasten kehitystä ja oppimista, heidän laaja-alaisen osaamisensa kehittymistä sekä sosiaalisten taitojen vahvistumista. Työtapojen valintaa ja käyttöä ohjaavat esiopetukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten vahvuudet, kiinnostuksen kohteet, tarpeet ja edellytykset.

Ohjattu ja lasten omaehtoinen leikki eri muodoissaan ovat olennainen osa Vaasan kaupungin esiopetuksen toimintaa. Leikkiessään lapset hahmottavat ja oppivat maailmaa. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteista sekä ryhmän tarpeista johdetut kokemukselliset ja toiminnalliset työtavat tarjoavat elämyksiä ja vahvistavat lasten oppimismotivaatiota. Paikalliset suunnitelmat ja painotusalueet:

- Energiakoulutuksen polku (ulottuu varhaiskasvatuksesta korkeakouluihin saakka),

- Vaasan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digisuunnitelma (huomioutu uudet lukutaidot - kehittämisohjelman kuvaukset digitaalisesta osaamisesta, medialukutaidosta ja ohjelmointiosaamisesta),
- Kulttuurikasvatussuunnitelma (yhdenvertaiset mahdollisuudet kulttuurikasvatukseen osallistumiseen) ja
- Merellinen Vaasa, Energinen Vaasa ja Elämyksellinen Vaasa (perusopetuksen kanssa yhteiset oppimiskokonaisuudet)
- tukevat monipuolisten työtapojen käyttömahdollisuuksia esiopetuksessa.

Esiopetustoiminnan tavoitteena on hyvinvoiva, onnellinen ja oppiva lapsi

4.2.Arviointi opetuksen ja oppimisen tukena

Esiopetuksen arvopohja, oppimiskäsitys ja toimintakulttuuri luovat perustan esiopetuksen arvioinnille ja kehittämiselle. Esiopetuksen arvioinnin keskiössä on henkilöstön toiminta ja oppimisympäristö. Arvioinnin avulla suunnitellaan ja kehitetään opetusta sekä tuetaan kunkin lapsen oppimista ja hyvinvointia. Arviointi on keskeinen osa toiminnan kehittämistä ja laadun varmistamista. Se on kokonaisuus, joka muodostuu henkilöstön toteuttamasta jatkuvasta itsearviointista, lasten ja toiminnan havainnoinnista, dokumentoinnista sekä arviointituloksista ja palautteesta johdetuista päätelmistä. Arvioinnin ja siitä johdetun kehittämistyön avulla rakennetaan yhteistä arvopohjaa ja oppimiskäsitystä sekä niistä johdettavaa toimintakulttuuria ja lisäksi varmistetaan laadukas esiopetus.

Henkilöstön itsearviointi

Tiimin jokaisella jäsenellä on vastuu pedagogiikan toteutumisesta ja toteuttamisesta joka päivä. Kehittyvän, yhtenäisen toimintakulttuurin rakentaminen vaatii tekoja jokaiselta yksittäiseltä työntekijältä. Laadukas inklusiivinen toimintakulttuuri edellyttää henkilöstöltä: (OPH)

- sensitiivisyyttä
- lasten edun asettamista kaiken toiminnan keskiöön
- pedagogista osaamista ja sen jatkuvaa kehittämistä
- tietoisuutta omasta toiminnasta ja sen vaikutuksesta
- rohkeutta ja heittäytymistä mm. leikkiin, lauluun, soittamiseen, lukemiseen, askarteluun, puutöihin, liikkumiseen, keskusteluun ja pohdintaan sekä tutkimiseen lasten kanssa
- valmiutta opetella uusia taitoja ja uskallusta kokeilla itselle ei niin -vahvoja asioita
- tietoista itsereflektointia ja itsensä kehittämistä
- halua sitoutua yhteisiin tavoitteisiin ja toimintatapoihin/pelissäkäyttöihin

- vuorovaikutusosaamista (työyhteisö, vanhemmat, lapset)
- lapsen ja huoltajan kohtaamista arvostavasti ja yksilöllisesti
- joustavuutta ja muuntautumiskykyä

Inklusiivisen toiminnan arviointi

Inklusiivisten periaatteiden toteutumista arvioidaan työntekijä tai tiimitasolla esim. Euroopan erityisopetuksen ja inklusiivisen opetuksen kehittämiskeskuksen laatiman työkalun avulla:

Ilmapiiri (käytössä olevat keinot esim. lämminhenkisyyden varmistamiseen, inklusiivisuuden todentamiseen, moninaisuuden tukemiseen)

Sosiaalinen ympäristö (käytössä olevat keinot esim. vuorovaikuttamiseen jokaisen lapsen kanssa, lasten keskinäisen vuorovaikutuksen tukemiseen, jokaisen lapsen aktiivisen osallistumisen varmistamiseen, myönteisyyden tukemiseen, moninaisuuden arvostamisen ja kunnioittamisen rohkaisemiseen ja tukemiseen)

Lapsilähtöisyys (käytössä olevat keinot esim. lasten vahvuuksien, mielenkiinnon kohteiden ja tuen tarpeiden huomioimisen varmistamiseen, lasten osallisuuden varmistamiseen suunnittelussa, toiminnassa, arvioinnissa ja päätöksenteossa, jokaisen lapsen sujuvien siirtymien varmistamiseen, kehityksen ja oppimisen tuen suunnittelemiseksi lapsilähtöiseksi)

Fyysinen ympäristö (käytössä olevat keinot esim. sisä- ja ulkotilojen muunneltavuuteen ja esteettömyyteen, oppimisympäristön turvallisuuden varmistamiseen)

Välineet ja materiaalit (käytössä olevat keinot esim. lelujen ja materiaalien saatavuuden ja houkuttelevuuden varmistamiseen, oma-aloitteisuuden, omatoimisuuden, luovuuden ja tutkimisen tukemiseen, ajattelun, kielellisten valmiuksien ja tiedollisen oppimisen edistämiseen, kehitystä tukevien materiaalien valitsemiseen ja muokkaamiseen, kulttuurisen moninaisuuden esille tuomiseen, yhdessä leikkimisen ja materiaalien jakamisen tukemiseen)

Vuorovaikutus (käytössä olevat keinot esim. vuorovaikutuksen ja kommunikaation tukemiseen, kielellisten taitojen ja päättelykyvyn kehittämiseen, esteettömän viestinnän varmistamiseen)

Oppimis- ja opettamisympäristö (käytössä olevat keinot esim. parhaaseen potentiaaliin kehittymisen tukeminen, kiittämisen ja kannustamisen varmistamiseen, lasten ja aikuisten potentiaalin hyödyntämiseen, sitoutumisen/osallisuuden, oppimisen ja tuen tarpeiden havainnointi- ja dokumentointi käytänteiden vakiinnuttamiseen)

Perheiden osallisuus (käytössä olevat keinot esim. huoltajien osallistamiseen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin, luottamuksellisten suhteiden muodostamiseen huoltajien kanssa, huoltajien toisiinsa tutustuttamisen, sopivan tavan löytämiseksi tiedottamiseen)

Lapsen ja huoltajan toteuttama arviointi

Esiopetuksessa kehitetään lasten edellytyksiä itsearviointiin. Lapsia rohkaistaan kuvaamaan, mistä he esiopetuksessa pitävät, missä he ovat omasta mielestään onnistuneet ja mitä he haluaisivat opetella lisää. Lasta tuetaan oman oppimisen havainnoinnissa ja toiminnan arvioinnissa. Osana oppimisen taitoja henkilöstö ohjaa lapsia pohtimaan myös yhteisten tehtävien onnistumista. Lasten oppimisen polun aikana vähitellen kehittyvä itsearviointitaito on osa oppimisen taitoja. Lapsi osallistuu toiminnan arvioimiseen vuorovaikutuksessa esiopetuksen henkilöstön ja huoltajien kanssa. Jotta kaikki lapset voivat arvioida toimintaa oman kehitystasonsa mukaisesti, käytetään tarvittaessa erilaisia kommunikointia tukevia menetelmiä ja välineitä. Arviointitapoina käytetään esim. ohjattuja keskusteluja ja osallistavaa vuorovaikutusta sekä haastatteluja, esim. kuvatukea hyödyntäen. Lapset dokumentoivat toimintaa videoimalla, kuvaamalla ja taiteillen. Työskentely joustavissa pienemmissä ryhmissä, jolloin lapsen aito kohtaaminen ja kuuleminen toteutuu parhaiten yksilötasolla, on olennainen toimintatapa myös palautteen pyytämisessä lapsilta. Merkittävää arvioinnissa on lapsen osallisuuden kokemus ja kuulluksi tuleminen. Lapsi osallistuu oman esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen suunnitelmansa sekä ryhmän lukuvuosisuunnitelman arviointiin taitotasonsa mukaisesti ryhmän henkilöstön avustuksella.

Avoin tiedottaminen ryhmien toiminnasta huoltajille antaa heille mahdollisuuden tutustua toimintaan, arvioida sitä ja vaikuttaa sen sisältöön. Aktiivista vuorovaikutusta huoltajien kanssa käydään päivittäisten kohtaamisten, erilaisten keskusteluiden sekä osallistavien ja toiminnallisten vanhempaintilaisuuksien avulla. Vanhempien ja lasten toiveita toiminnan suhteen kartoitetaan toimintakauden alussa ja palautetta niiden toteutumisesta pyydetään toimintakauden lopussa.

Tiedonsiirron käytännöt

Tiedonsiirron käytäntöjä toteutetaan huomioiden henkilötietosuojan periaatteet. Opetuksen järjestäjällä on oikeus saada ja luovuttaa salassapitosäännösten estämättä lapsen opetuksen kannalta välttämättömät tiedot. Tietoa siirretään nivelvaiheyhteistyössä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen sekä opettajien välisissä yhteistyötapaamisissa. Tietojen siirrossa noudatetaan voimassa olevia säännöksiä.

Esihenkilö-, toimipaikka- ja kuntatasoinen arviointi

Esiopetusyksikön johtajan velvollisuus on tehdä jatkuvasti havaintoja ryhmien toiminnasta ja pitää yllä tiivistä keskusteluyhteyttä tiimeihin palautteen antamiseksi. Esihenkilö käy keskustellen läpi jokaisen tiimin kanssa tiimisopimuksen ja ryhmäkohtaisen lukuvuosisuunnitelman. Lisäksi esihenkilö arvioi yhdessä työntekijän kanssa tämän työsuoritusta kehityskeskusteluissa. Esihenkilöllä on mahdollisuus käydä kehityskeskustelut siten, että joka toinen vuosi käydään yksilökehityskeskustelut ja joka toinen vuosi ryhmäkehityskeskustelut tiimeittäin.

Esiopetusyksikön esihenkilö vastaa siitä, että toimipaikkakohtaista arviointia tehdään säännöllisesti. Arvioinnin suorittamiseksi hyödynnetään mm. viikkopalavereita, ammattiryhmäkohtaisia palavereita ja kehittämispäiviä. Esiopetusyksikkö saa lisäksi keväisin palautetta huoltajille lähetettävän kyselyn tulosten muodossa. Tiimit saavat ryhmäkohtaisen palautteen, kun vanhemmat arvioivat, miten heidän toiveensa toiminnan suhteen toteutuivat esiopetusvuoden aikana.

Vaasan kaupungissa toteutetaan Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen (Karvi) varhaiskasvatukseen suunniteltua laadunarviointijärjestelmä Valssin prosessi.

Esihenkilöltä, muilta tiimeiltä ja kuntatasoisen arvioinnin tuloksista saamansa palautteen avulla työntekijät ja tiimit kehittävät pedagogista toimintaansa niin, että se tukee yhä paremmin jokaisen lapsen hyvinvointia kehitystä ja oppimista.

4.3. Opetuksen yhteiset tavoitteet ja oppimiskokonaisuudet

Esiopetus on luonteeltaan eheytettyä opetusta, joka muodostuu eri laajuisista ja eri tavoin toteutettavista prosessimuotoisista oppimiskokonaisuuksista. Oppimiskokonaisuuksia toteutettaessa huomioidaan lasten kiinnostuksen kohteet sekä tieto lapsen aiemmasta kasvuympäristöstä, kehityksestä ja oppimisesta.

Toiminnan lähtökohtina ovat leikki ja muut lapsille ominaiset tavat toimia ja oppia. Lapset osallistuvat erilaisten oppimiskokonaisuuksien suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin opettajan ohjauksessa. On tärkeää, että jokaisella lapsella on mahdollisuus oppia ja työskennellä itselleen ominaisella tavalla ja omaan tahtiinsa vuorovaikutuksessa sekä aikuisten että lasten kanssa monipuolisessa oppimisympäristössä.

Henkilökunnan tehtävä on oppimiskokonaisuuksien mukaista toimintaa toteuttamalla, tarjota lapsille uusia ja innostavia kokemuksia sekä mahdollisuuksia työskennellä kullekin lapselle sopivia oppimisen haasteita sisältävien tehtävien parissa. Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan ryhmän tarpeiden sekä lasten henkilökohtaisten tarpeiden mukaisesti ja tukea annetaan ennakoivasti ja suunnitelmallisesti kielitietoinen toimintatapa huomioiden. Havainnoinnin, dokumentoinnin sekä lasten ja huoltajien kanssa käydyn dialogin avulla saadun tiedon perusteella henkilökunta yhdistää lasten mielenkiinnon kohteet sekä tavoitteet ja huomioi lasten kehitystason monipuolisia työtapoja suunnitellessaan.

Henkilökunta laatii ryhmälle, jonka avulla tuetaan inklusiivisen toiminnan suunnittelua, toteuttamista, arviointia ja kehittämistä. Suunnitelman mukainen opetus tukee lasten kokonaisvaltaista kasvuja ja hyvinvointia sekä tarjoaa monipuolisen perustan heidän osaamisensa edistymiselle. Esihenkilö kokoaa ryhmien lukuvuosisuunnitelmista yksikkökohtaisen lukuvuosisuunnitelman, joka julkaistaan huoltajille ja esihenkilöiden Teams-kanavalla.

Opetukselle asetetut yhteiset tavoitteet on ryhmitelty viideksi kokonaisuudeksi:

1. Ilmaisun monet muodot
2. Kielten rikas maailma
3. Minä ja meidän yhteisömme
4. Tutkin ja toimin ympäristössäni
1. Kasvan, liikun ja kehityn

Eri kokonaisuuksien tavoitteita ja sisältöjä yhdistellään pedagogisesti eheyttämällä.

4.3.1. Ilmaisun monet muodot

Lapsia ohjataan ja rohkaistaan käyttämään ilmaisun eri muotoja. Monipuolinen opetus suunnitellaan siten, että lapset saavat elämyksiä taiteesta ja mahdollisuuksia kulttuurielämyksiin. Lähiympäristö ja

luonto tarjoavat mahdollisuuksia ilmaisun kokemuksille ja elämyksille. Luovassa prosessissa lapset ovat aktiivisia toimijoita ja osallistuvat suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Vaasassa kaikki esiopetuksessa olevat lapset osallistuvat Varhaiskasvatuksen kulttuuripolkuun, jossa esiopetusikäisille on suunniteltu Tutkimusmatkailijan polku. Siinä paneudutaan kulttuuriperintöön ja mediataiteeseen. Yhteistyökumppaneita voivat olla kulttuuri- ja taidetoimijoiden lisäksi yhdistykset ja järjestöt.

MUSIIKKI

Tavoitteena on vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsille tarjotaan onnistumisen elämyksiä ja myönteisiä kokemuksia omista taidoistaan. Tärkeää on myös kokea musiikin iloa.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- tarjotaan mahdollisuuksia laulaa, tanssia ja liikkua
- luodaan omaa musiikkia ja soitetaan yhdessä sanarytmejä
- soitetaan kehosoittimilla ja havainnoidaan perussykettä
- havainnoidaan äänen tasoa, kestoja, voimakkuutta ja soitinväriä
- tutustutaan eri musiikkityyleihin ja soittimiin
- leikitään musiikilla; kokeileminen ja improvisaatio

SUULLINEN JA KEHOLLINEN ILMAISU

Toiminnan tavoitteena on, että lapset saavat kokemuksia siitä, miten keholla ja kielellä voidaan leikkiä ja viestiä monimuotoisesti. Lapsia rohkaistaan monipuolisten harjoitusten ja leikin avulla itseilmaisuun.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- lorutellaan, luetaan runoja ja lastenkirjallisuutta
- harjoitellaan spontaania ilmaisua ja saadaa kokemuksia yhteisesti suunnitellusta prosessista
- tarjotaan mahdollisuuksia tuottaa draamaa, sanataidetta ja tanssia

KUVALLINEN AJATTELU JA KUVAILMAISU

Toiminnan tavoitteena on rohkaista lapsia kokeilemaan erilaisia välineitä, materiaaleja ja kuvan tekemisen tapoja. Opeteltavien asioiden lähtökohtana ovat lasten kokemusmaailmasta ja kiinnostuksen kohteet. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- tehdään kuvia moniaistisesti; maalaamalla, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä
- havainnoidaan itsetehtyjä kuvia, median kuvia, taideteoksia,
- muotoillaan esineitä, luontokohteita ja rakennetun ympäristön kohteita
- harjoitellaan tulkitsemaan kuvallisia viestejä ja kertomaan niiden herättämistä ajatuksista
- tutkitaan värejä, muotoja ja materiaaleja
- kiinnitetään huomiota kuvien tekijöihin, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin

KÄSITYÖT

Toiminnan tavoitteena on innostaa lapsia monipuolisten käsitöiden tekemiseen ja harjoitella eri tekniikoita ja erilaisten työvälineiden käyttöä. Sekä tekstiili- että teknisen työn työtapojen avulla harjoitellaan suunnittelutaitoja, luovaa ongelmanratkaisua, hienomotorisia taitoja ja muotoilua.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- suunnitellaan ja toteutetaan yksi pidempikestoinen käsityö
- toteutetaan erilaisia käsitöitä omaa mielikuvitusta käyttäen
- harjoitellaan erilaisia tekniikoita ja perustaitoja
- käytetään pehmeitä ja kovia materiaaleja
- hyödynnetään työskentelyssä paikallisia tai lapsiryhmän taustoihin liittyviä käsityöperinteitä

4.3.2. Kielten rikas maailma

KIELTEN RIKAS MAAILMA

Esiopetuksessa tavoitteena on edistää lasten kielellistä kehitystä ja vuorovaikutustaitoja sekä vahvistaa heidän kiinnostustaan kieliin ja kulttuureihin. Keskeistä on vahvistaa lasten uteliaisuutta myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Oppimisympäristöt suunnitellaan niin, että niissä on lapsille runsaasti mahdollisuuksia havainnoida, tutkia ja kokeilla puhuttua ja kirjoitettua kieltä sekä laajentaa sanavarastoa. Esiopetuksessa lasten moninaisuus tunnustetaan, sitä kunnioitetaan ja sen jatkuvuutta tuetaan. On tärkeää, että lapset, joiden äidinkieli on muu kuin esiopetuksen kieli, saavat vahvan tuen opetuskielen kehittymiselle. Lapsille annetaan kokemus siitä, että heidän kotona puhumansa kieli on tärkeä ja arvokas. Opetuksessa huomioidaan, että lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä. Kielellinen mallintaminen ja runsas myönteinen palaute kielenkäyttötilanteissa on tärkeää oppimiselle. Vaasassa esiopetuksen toiminta on vahvasti kielitietoista ja monimuotoisuus kielen tuottamisessa otetaan huomioon. Vaasassa monikielisten lasten opetuksen tukena ja asiantuntijoina toimii suomi toisena kielenä opettajia (S2-opettajia). S2-opettaja toimii ryhmässä rinnakkaisopettajana, ohjaa pienempiä ryhmiä tai konsultoi ryhmän henkilökuntaa kielitietoisesta toiminnasta.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- harjoitellaan kuuntelemaan ja puhumaan eri tilanteissa.
- ohjataan kertomaan, keskustelemaan, eläytymään, ymmärtämään ja muistamaan kuulemaansa
- harjoitellaan kysymään, arvioimaan ja päättämään
- tutustutaan monipuolisesti puhuttuun ja kirjoitettuun kieleen
- havainnoidaan eri kieliä
- pohditaan sanojen merkitystä ja leikitellään sanoilla
- havainnoidaan sanoja, tavuja ja äänteitä
- ohjataan lapsia leikillisesti kirjoittamiseen ja omien tekstien tuottamiseen myös tieto- ja viestintäteknologiaa käyttäen
- tuotetaan ja tunnustetaan kirjaimia, sanoja ja tekstejä eri tavoin
- harjoitellaan kynäotetta ja näppäimistöjen käyttöä
- harjoitellaan monilukutaitoa sekä viestien tulkinnan ja tuottamisen taitoja
- huolehditaan siitä, että laulut, lorut, sadutus, digitarinat ja lastenkirjallisuus ovat osa esiopetuksen arkea
- luetaan erilaista kirjallisuutta
- Elävöitetään ja eriytetään lukemista
- Käsitellään luettua tekstiä sekä pohditaan sisällön merkityksiä
- rohkaistaan lapsia tutkimaan ja lukemaan oman taitonsa mukaan erilaisia tekstejä sekä kertomaan ja ilmaisemaan eri tavoin kuulemaansa tai lukemaansa

4.3.3. Minä ja meidän yhteisömme

YHTEISKUNNALLISIIN ASIOIHIN TUTUSTUMINEN

Toiminnan tavoitteena on edistää lasten mielenkiintoa yhteiskunnan, erityisesti lähiyhteisön toimintaan ja vahvistaa heidän osallisuuttaan omassa toimintaympäristössään. Aihetta lähestytään historiallisesta ja yhteiskunnallisesta sekä etiikan ja katsomuksen näkökulmista.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- keskustellaan lasten kanssa heitä kiinnostavista lähiyhteisön ja yhteiskunnan asioista
- havainnoidaan yhdessä nykyisyyttä ja annetaan mahdollisuus eläytyä menneisyyden tapahtumiin
- tutkitaan lapsia kiinnostavia henkilöitä, historiallisia tapahtumia, kulttuureja ja kulttuuriperintöä
- tutustutaan henkilöstön johdolla lähiyhteisössä edustettuina oleviin katsomuksiin ja uskontoihin sekä niihin liittyviin tapoihin ja perinteisiin
- tuetaan eettisten kohtaamisten ja ajattelun taitoja sekä tunnetaitojen kehittymistä
- hyödynnetään juhlaperinteitä, kertomuksia, perinneleikkejä ja vanhoja lauluja
- tutustutaan mediaan ja sen tuottamiseen sekä pohditaan mediatarjonnan sisältöä ja todenmukaisuutta
- tutustutaan lasten oikeuksiin ja laaditaan yhdessä esiopetusryhmän säännöt

EETTISET TAIDOT

Toiminnan tavoitteena on edistää lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan monimuotoisuutta ja toimia siinä. Eettinen kasvatus liitetään lasten arkeen ja käytännön tilanteisiin, joihin liittyy tunteita ja eettisiä valintoja.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- harjoitellaan omien tunteiden sekä oikean ja väärän tunnistamista
- harjoitellaan toimimaan ystävällisesti ja vastuullisesti ja ratkaisemaan riitatilanteita rakentavasti
- pohditaan tyttöä ja poikana olemiseen liittyviä oletuksia
- pohditaan ystävyyttä ja toisten kunnioittamista sekä ilon ja pelon aiheita
- Käytetään eettisten taitojen harjoittelun tukena mm. roolileikkejä, satuja ja median kertomuksia.
- hyödynnetään opetuksessa sosiaalisia ja tunnetaitoja kehittäviä opetusohjelmia ja materiaaleja

KATSOMUSKASVATUS

Katsomuskasvatuksen tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Katsomuskasvatus vahvistaa lasten valmiuksia ymmärtää yhteiskunnan moninaisuutta ja auttaa heitä toimimaan siinä, kun lasten elinpiiri vähitellen laajenee kodin ulkopuolelle.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- tutustutaan lapsiryhmässä läsnä oleviin uskontoihin ja katsomuksiin
- liitetään katsomuskasvatusta arkeen, juhliin ja ajankohtaisiin asioihin
- huomioidaan myös uskonottomuus
- harjoitellaan ymmärtämään ja kunnioittamaan sekä omia että toisten lasten erilaisia perinteitä, tapoja ja käsityksiä.
- hyödynnetään vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia.

Vaasassa tuetaan lapsia ja huoltajia uskonnollisten ja katsomuksellisten ilmiöiden ymmärtämisessä. Toiminta lapsiryhmässä pysyy neutraalina ja yleissivistävänä, uskontoa ei opeteta eikä harjoiteta. Eri uskonnot ja katsomukset ovat tasavertaisessa asemassa keskenään. Vaasan evankelisluterilaisen seurakunnan kanssa tehdään yhteistyötä ja joskus toiminta sisältää uskonnollisia elementtejä. Tällöin sovitaan huoltajan kanssa, osallistuuko lapsi tähän toimintaan vai rinnakkaiseen, vastaavaan toimintaan. Rinnakkainen toiminta on aina pedagogisesti suunniteltua ja toteutettua.

4.3.4. Tutkin ja toimin ympäristössäni

YMPÄRISTÖKASVATUS

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestävää elämäntapaa. Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, kasveja ja eläimiä.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- vahvistetaan lasten luontosuhdetta retkeilemällä ja liikkumalla luonnossa
- tarjotaan luontokokemuksia ja mahdollisuuksia tutkia ja tutustua kasveihin, eläimiin ja luonnon ilmiöihin
- tutustutaan luonnon käsitteisiin ja syy-seuraussuhteisiin
- tehdään pieniä kokeita
- keskustellaan ilmiöistä ja luokitellaan niitä
- tutustutaan kestävän kehityksen periaatteisiin
- harjoitellaan lasten kanssa ympäristökasvatuksen käytännön taitoja; mm. roskaamaton retkeily, kohtuullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla
- ohjataan lapsia huomioimaan omien tekojensa vaikutus
- keskustellaan luonnonsuojelusta ja ympäristön viihtyvyydestä
- harjoitellaan tiedon hankintaa lapsia kiinnostavista asioista ja hyödynnetään lasten luontotuntemusta opetuksessa

TEKNOLOGIAKASVATUS

Esiopetuksessa energiakasvatukseen kuuluu teknologiakasvatus. Energiakasvatuksen sisältö esiopetuksessa on mm. luontoon ja lähiympäristöön tutustumista sekä luonnon kunnioittamista. Lasten kanssa tutustutaan kestävän kehityksen periaatteisiin ja niitä noudatetaan arjessa kiinnittämällä erityistä huomiota kohtuulliseen kuluttamiseen.

Teknologiakasvatuksen toiminnan tavoitteena on tutustua arjen teknologiaan, joka liittyy lasten kokemusmaailmaan ja toimintaympäristöön. Teknologiakasvatus ~~parantaa~~ tukee lasten valmiuksia toimia yhä nopeammin muuttuvassa digitaalisessa maailmassa. Ohjelmointiin ja robotiikkaan tutustuminen parantavat osaltaan näitä valmiuksia. Opetuksessa toteutetaan tutkivaa ja kokeilevaa oppimistapaa leikkisyyttä unohtamatta.

Vaasassa teknologiakasvatusta toteutetaan mm. noudattamalla varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digisuunnitelmaa sekä energiakoulutuksen polkua. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen energiapolun keskeinen tavoite on lasten mielenkiinnon herääminen ja osallisuus.

Vaasan esiopetuksen käyttöön on hankittu monipuolinen valikoima erilaisia oppimista tukevia välineitä ja digilaitteita. Ne ovat vapaasti varhaiskasvatuksen yksiköiden varattavissa sekä käytettävissä FuturEdun tarvikelainaamosta.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- tutkitaan arjessa esiintyviä teknologian ominaisuuksia ja toimivuutta
- tuodaan esille, että teknologia on ihmisen suunnittelemaa
- tutustutaan teknologiaan askartelemalla ja rakentamalla itse erilaisia rakenteita eri materiaaleja käyttäen
- harjoitellaan ohjelmoinnin alkeita leikinomaisesti
- kannustetaan lapsia kuvailemaan tekemiään ratkaisuja
- ohjataan lapsia tekemään ympäristötekoja ja suosimaan kestäviä materiaaleja
- tutustutetaan lapset jätteiden kierrättämiseen

MEDIAKASVATUS

Esiopetuksessa monilukutaidon tukena toimii varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kulttuuripolku. Mediakasvatus on osa monilukutaitoa. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa eri medioista, tutustutaan erilaisiin ilmiöihin ja uusiin käsitteisiin.

Mediakasvatuksen tavoitteet on kuvattu tarkemmin Vaasan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digisuunnitelmassa.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- tutustutaan lasten kanssa eri medioihin tiedonlähteenä ja ajanvietteenä (ikärajat)
- harjoitellaan tiedonhakua ja tiedon luotettavuuden kriittistä arviointia
- harjoitellaan monilukutaitoa mm. tutkimalla erilaisia viestejä
- käytetään selainta, sovelluksia ja ohjelmia aikuisen ohjauksessa
- harjoitellaan lukemaan ja luomaan visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä
- laaditaan omia tuotoksia mm. kuva- ja sanataiteen keinoin sekä digitaalisesti
- keskustellaan lapsille suunnatusta mainonnasta
- varmistetaan, että jokainen oppija saa tulevaisuuttaan varten yhdenvertaiset digitaaliset taidot

MATEMAATTISET TAIDOT

Esiopetuksessa tavoitteena on vahvistaa pohjaa lasten matemaattisen ajattelun kehittymiselle sekä matematiikan oppimiselle. Opetuksessa tutustutaan tutkivaan työtapaan ja opetus liitetään lasten kokemusmaailmaan ja toimintaympäristöön.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- harjoitellaan matemaattisia taitoja toiminnallisesti, leikkien ja eri aisteja käyttäen erilaisissa oppimisympäristöissä
- ohjataan lapset huomioimaan arjessa ja ympäristössä ilmenevää matematiikkaa
- innostetaan lapsia pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan opettajan mallintamisen ja kielellistämisen avulla
- huomioidaan toiminnassa mahdollisuus luokitteluun, vertailuun, asioiden järjestämiseen ja säännönmukaisuuksien löytämiseen
- harjoitellaan lukukäsitteitä monipuolisesti leikkien ja työskennellen
- harjoitellaan lukujonotaitoja sekä nimeämistä
- innostetaan lapsia havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä.
- käytetään opetuksessa muistia kehittäviä leikkejä, tehtäviä sekä ongelmanratkaisua
- liitetään lukumäärät lukusanoihin ja numeromerkkeihin lasten taitojen mukaan
- järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun
- harjoitellaan tason ja tilan hahmottamista sekä tutkitaan 2- ja 3-ulotteisuutta sekä sijainti ja suhdekäsitteitä
- kokeillaan mittaamista keholla ja eri välineillä
- harjoitellaan ajankäsitteitä ja aikajärjestystä
- tutustutaan muotoihin ja nimetään niitä

4.3.5. Kasvan, **liikun** ja kehityn

Itsestä huolehtiminen ja siihen liittyvät arjen taidot ovat osa esiopetuksen tavoitteena olevaa laaja-alaista osaamista. Esiopetuksessa tavoitetta lähestytään liikunnan, ruoan, kuluttajuuden, terveyden sekä turvallisuuden näkökulmista. Tärkeää on, että lapset saavat näistä arjen taidoista kokemuksia ja tietoa ja mahdollisuuden keskusteluun.

LIIKUNTA

Tavoitteena on antaa jokaiselle lapselle onnistumisen ja osallisuuden tunteita, liikkumisen iloa sekä taata riittävä päivittäinen fyysinen aktiivisuus esiopetuksen aikana.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- innostetaan lapsia liikkumaan monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa
- vahvistetaan yhdessä liikkumalla lasten motorisia ja sosiaalisia taitoja
- mahdollistetaan ja kannustetaan omaehtoiseen liikkumiseen sekä sisällä että ulkona
- harjoitellaan monipuolisesti ja säännöllisesti motorisia perustaitoja eri ympäristöissä ja eri vuodenaikoina
- harjoitellaan hienomotorisia taitoja tarkkuutta kehittävien pelien ja leikkien avulla
- kannustetaan perheitä liikkumaan myös vapaa-ajalla
- osallistutaan Vaasan kaupungin liikuntatoimen järjestämään uimaopetukseen neljä kertaa vuodessa.

RUOKAKASVATUS

Ruokakasvatuksen tavoitteena on luoda lapselle mukavia ruokamuistoja. Ruokailutilanteita käytetään päivittäisen terveyttä edistävien ruokailutottumusten ja ruokaan liittyvän osaamisen oppimisympäristönä.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- tutustutaan terveelliseen ruokaan ja pohditaan sen merkitystä
- luodaan viihtyisiä ruokailutilanteita ja ohjataan lapsia hyviin tapoihin
- vahvistetaan lasten myönteistä ruokasuhdetta
- tutustutaan suomalaiseen ruokakulttuuriin, mutta myös johonkin muuhun ruoka- ja tapakulttuuriin kotien asiantuntemusta hyödyntäen

HYVINVOINTI TERVEYS JA TURVALLINEN ELÄMÄ

Toiminnan tavoitteena on ohjata lapsia ymmärtämään liikunnan, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkitys hyvinvoinnille ja terveydelle.

OPETUKSEN SISÄLTÖ

- pohditaan lasten kanssa terveyttä ja sairauksia ja niiden syitä sekä ihmisen mahdollisuuksia vaikuttaa omaan fyysiseen terveyteen ja mielen hyvinvointiin
- tuetaan lasten turvallisuuden tunnetta; annetaan valmiuksia pyytää ja hankkia apua erilaisissa ongelmatilanteissa ja kannustetaan lapsia puhumaan huolistaan
- harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumisen sääntöjä
- havainnoidaan ja arvioidaan lähiympäristön yleisimpiä fyysisiä ja psyykkisiä vaaratilanteita
- annetaan lapsille tietoa oikeudesta turvalliseen elämään, arvostavaan kohteluun ja koskemattomuuteen
- harjoitellaan turvallista toimintaa tieto- ja viestintäteknologisissa ympäristöissä ikäkaudelle sopivalla tavalla

4.4. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä

Vaasan esiopetuksessa korostuvat monikielisyys ja –kulttuurisuus. Esiopetuksen tavoitteena on tukea monipuolisesti sekä kielitaidon että identiteetin kehittymistä. Eri kulttuuritaustoihin tutustuminen ja niiden pohtiminen yhdessä edistävät keskinäistä ymmärrystä ja kunnioitusta. Opetuksessa huomioidaan erikieliset ja -kulttuuriset perheet ja lapset. Eri kulttuurien ja kielten esillä pitäminen oppimisympäristössä on tärkeää. Perheiden kanssa keskustellaan siitä, miten he haluavat kulttuurinsa tulevan nähdä esiopetuksen arjessa. Jokaista asiakasperhettä kohdellaan yksilöllisesti.

Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti ja kielitietoisena opetuksena kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksikielisuudelle. Esiopetuksen opettajat päivittävät aktiivisesti tietojään kielitietoisesta opetuksesta.

Suomi/ruotsi toisena kielenä opetusta annetaan lapsille esiopetuksessa inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Kielenopetus toteutuu sekä koko arjen kielitietoisena toimintana että kunkin lapsen kielitaitotasot huomioivana kohdennettuna opetuksena. Opetuskielen tukiopeus tukee erityisesti niitä lapsia, jotka tarvitsevat lisätukea kielen oppimisessa. Esiopetuksessa yleisesti toteutettava eheytetty pedagogisesti vastuullinen kielitietoinen opetus yhdistää oppimisen eri sisällöt oppimiskokonaisuuksiksi, mikä edistää sanavarannon laajenemista ja kielen rakenteiden automatisoitumista. Lähiesikoulussa inklusiivisesti toteutuva ulkomailla syntyneille esiopetusikäisille tarkoitettu perusopetukseen valmistava opetus tukee niitä lapsia, joiden kielitaito ei vielä yllä A2-tasolle. Valmistavaan opetukseen sijoitetulle kielinopijalle tehdään henkilökohtainen oppimissuunnitelma.

Esiopetuksen kielenopetuksessa käytetään opetuksen järjestäjän kunkin toimintavuonna määrittämiä opetuksen kehittämiseen ja lasten kielitaidon seurantaan tarkoitettuja työvälineitä ja ohjeistuksia. Vaasassa käytössä ovat:

- KieliPeda osio 1, kielitietoisuuden oppimisympäristön suunnittelu- ja arviointiväline, jonka avulla arvioidaan oppimisympäristöä henkilöstön toiminnan, fyysisten edellytysten sekä lasten osallisuuden näkökulmista.
- KieliPeda osio 2, monikielisen lapsen kielimaailman tarkastelu yhdessä huoltajien kanssa
- KieliPeda osio 3, joka on lapsen kielitaidon kehittymisen seurantaväline
- Lapsen henkilökohtainen S2-opetussuunnitelma, joka laaditaan lapsen esiopetuksen oppimissuunnitelmaan

5. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

Laadukas esiopetus on perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Oppimisen tai esiopetukseen osallistumisen vaikeuksia ehkäistään ennakolta esimerkiksi monipuolisilla työtapoilla ja pedagogisilla menetelmillä, ryhmiä joustavasti muuntelemalla sekä opettajien keskinäisellä ja muun henkilöstön yhteistyöllä. Opetuksessa otetaan huomioon sekä ryhmän että yksittäisen lapsen tarpeet.

Opetuksen järjestäjän tulee varmistaa oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt osana kaikkea esiopetuksen toimintaa. Oppimisympäristöt tulee rakentaa sekä esiopetuksen ryhmässä että esiopetuksen toimipaikassa kaikille lapsille sopiviksi. Opetuksen käytännön toteutuksessa huomioidaan lasten erilaiset edellytykset oppia. Opetusjärjestelyillä, kuten eriyttämisellä, ryhmien muodostamisella sekä samanaikais- yhteisopetuksella voidaan tukea kaikkien lasten oppimista.

Tässä luvussa määrätään perusopetuslain mukaisesti oppimisen ja koulunkäynnin tuesta. Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käytetään oppimisen ja koulunkäynnin tuesta nimitystä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki. Esiopetuksen järjestämispaikkaan viitataan pääsääntöisesti käsitteellä esiopetuksen toimipaikka, ja oppilaskohtaisista tukitoimista käytetään nimitystä lapsikohtaiset tukitoimet.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki

5.1. Lapsen oikeus oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen

Lapsella, jolla on vaikeuksia osallistua esiopetuksessa annettavaan opetukseen, on oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja ja lapsikohtaisia tukitoimia oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi. Ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään inklusiivisten periaatteiden mukaisesti. Riittävän varhain aloitetut ryhmäkohtaiset tukimuodot tukevat lapsia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Lapsikohtaiset tukitoimet suunnitellaan, järjestetään ja päätetään lapsen edun mukaisesti viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsen edun selvittäminen edellyttää lapsen näkemyksen huomioon ottamista kaikissa häntä koskevissa asioissa. Lapsen näkemys otetaan huomioon lapsen iän ja kehityksen mukaisesti. Ryhmäkohtaisista tukimuodoista määrätään luvussa 5.2 ja lapsikohtaisista tukitoimista määrätään luvussa 5.3.

Lukuvuosisuunnitelmassa kuvataan, miten ryhmäkohtaiset tukimuodot suunnitellaan, toteutetaan ja arvioidaan. Lisäksi kuvataan oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen järjestämisen rakenteet, toimintatavat, työn- ja vastuunjako, moniammatillinen ja monialainen yhteistyö sekä huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö.

5.1.1. Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen, ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien tavoitteena on turvata se, että kaikki lapset voivat oppia ja toimia ryhmässä esiopetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Lapselle annettavan oppimisen ja

esiopetukseen osallistumisen tuen tarkoituksena on mahdollistaa lapsen oikeus saada lapsen tarpeet huomioivaa opetusta ja osallistua esiopetukseen.

Oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämisen lähtökohtana ovat kunkin lapsen ja lapsiryhmän vahvuudet sekä oppimis- ja kehitystarpeet. Esiopetuksessa huolehditaan siitä, että kaikki lapset saavat onnistumisen kokemuksia oppimisessa ja ryhmän jäsenenä toimimisessa. Näin tuetaan lasten myönteistä käsitystä itsestään. Monipuolista palautetta ja oppimisesta koottua tietoa käytetään suunnitelmallisesti lasten kannustamiseen ja ohjaamiseen. Tällä tehdään oppimisen edistyminen lapsille näkyväksi. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki merkitsee yhteisöllisiä ja oppimisympäristöihin liittyviä ratkaisuja sekä lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamista. Huomiota kiinnitetään erityisesti esteettömyyteen, saavutettavuuteen sekä oppimisen vaikeuksien ennaltaehkäisyyn ja varhaiseen tunnistamiseen.

Oppimisen vaikeuksilla tarkoitetaan esimerkiksi kielellisiin, lukemisen ja kirjoittamisen valmiuksiin sekä matemaattisten taitojen kehitykseen liittyviä vaikeuksia. Oppimisen vaikeudet voivat myös liittyä motorisiin sekä hahmottamisen haasteisiin. Oppimiseen liittyvien vaikeuksien lisäksi lapsella voi olla vaikeuksia sosiaalisten suhteiden, tunteiden säätelyn, tarkkaavaisuuden tai käyttäytymisen haasteiden vuoksi.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen avulla lapsiryhmän tarpeet huomioidaan siten, että esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan saavuttaa. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä ennakoivasti ja suunnitelmallisesti. Ryhmän tarpeisiin perustuvilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla edistetään kaikkien lasten oppimista, osallisuutta ja esiopetusyhteisöön kiinnittymistä. Oikea-aikaisten opetusjärjestelyjen ja ryhmäkohtaisten tukimuotojen tavoitteena on mahdollistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan.

Lapsella on oikeus lapsikohtaisiin tukitoimiin, jos hänellä on oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä ja ryhmäkohtaisista tukimuodoista huolimatta vaikeuksia oppimisessa ja esiopetukseen osallistumisessa. Kun esiopetuksen opettaja tai erityisopettaja havaitsevat, että oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä tukemaan lapsen oppimista ja esiopetukseen osallistumista, aloitetaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi. Myös muu henkilöstö, opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai huoltaja voi tehdä aloitteen tukitoimien tarpeen arvioimiseksi. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnista määrätään tarkemmin luvussa 5.3.1.

Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki, jota annetaan esiopetusryhmässä, muodostaa kokonaisuuden opiskeluhoillon kanssa. Yhdessä ne edistävät oppimisen ja osallistumisen lisäksi

lasten osallisuutta ja yhteisöön kiinnittymistä. Opiskeluhuollon avulla edistetään ja ylläpidetään lasten oppimista, psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti yhteisöllisenä opiskeluhoitona, ja se on keskeinen esiopetukseen osallistumisen tukemisen muoto. Yhteisöllisellä opiskeluhoitolla vaikutetaan ensisijaisesti koko yhteisön toimintakulttuuriin. Yhteisöllisen toimintakulttuurin rakentaminen on keskeistä, jotta lasten erilaisiin tarpeisiin voidaan vastata vaikuttavalla tavalla. Oikeudesta saada yksilökohtaisena opiskeluhoitona opiskeluhoitopalveluja sekä työntekijöiden velvollisuudesta niihin ohjaamiseen säädetään oppilas ja opiskelijahuoltolaissa. Opiskeluhoitosta määrätään tarkemmin luvussa 6.

LUONNOS

Tuen järjestämisen lähtökohtana on lasten vahvuuksien, kiinnostuksen kohteiden sekä tuen tarpeiden huomioiminen varhaisessa vaiheessa. Ryhmän henkilökunta havainnoi lapsiryhmän kiinnostuksen kohteita ja tuen tarpeita sekä suunnittelee ja arvioi toimintaa sen mukaan. Tuen järjestämisen kannalta olennaista on arvioida säännöllisesti oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ryhmäkohtaisia tukimuotoja sekä lapsikohtaisia tukitoimia.

Vaasassa esiopetus ja lapsen tarvitsema tuki järjestetään ensisijaisesti lapsen lähimmässä esiopetuksen toimipaikassa. Varhennettu esiopetus järjestetään esiopetusryhmissä. Tarpeen mukaan arvioidaan mahdollisuutta järjestää esiopetus toisessa esiopetuksen toimipaikassa Vaasan kaupungin sisällä.

Huoltajien kanssa tehdään avointa yhteistyötä koskien lapsen oikeutta oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen. Tarvittaessa tehdään monialaista yhteistyötä oppimisen ja esiopetuksen osallistumisen tuen järjestämiseksi.

Varhaiskasvatuksen erityisopettaja (veo) osallistuu säännöllisesti esiopetuksen toimintaan sekä suunnittelee, toteuttaa ja arvioi tukitoimia ja tuen vaikuttavuutta yhteistyössä ryhmän henkilöstön kanssa. Veo voi myös antaa konsultaatiota ryhmän henkilöstölle tarpeen mukaan.

Lukuvuosisuunnitelma

Säännölliset tiimikeskustelut ja lukuvuosisuunnitelman luominen toimivat tukena pedagogisen toiminnan suunnittelussa, dokumentoinnissa, arvioinnissa ja kehittämisessä. Lukuvuosisuunnitelman luominen ja suunnittelu tulee aloittaa ennakoivasti kevään/kesän aikana, ennen esiopetuksen alkua.

Tulevien esiopetuslasten tiedonsiirrosta huolehditaan siinä vaiheessa, kun tulevat esiopetusryhmät ovat tiedossa.

(ks. ohjeistukset tiedonsiirrosta 5.1.2 ja yhteistyöstä huoltajien kanssa 5.4.1). Esiopetuksen alkaessa jatketaan lukuvuosisuunnitelman laatimista lapsiryhmän vahvuuksien, kiinnostuksen kohteiden ja tarpeiden mukaan.

Lukuvuosisuunnitelman laatiminen on ryhmän henkilökunnan ja päiväkodin johtajan vastuulla. Veo

osallistuu lukuvuosisuunnitelman laatimiseen, kun ryhmässä on tukea tarvitsevia lapsia. Tärkeää lukuvuosisuunnitelman laatimisessa on, että lapset sekä huoltajat kuullaan ja osallistetaan suunnitteluun. Tarpeen mukaan tehdään laajempaa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä. Lukuvuosisuunnitelman seuranta ja arviointia on tehtävä säännöllisesti toimintavuoden aikana.

Lukuvuosisuunnitelma:

1. tuen järjestämisen rakenteet
2. toimintatavat
3. työn- ja vastuunjako
4. moniammatillinen ja monialainen yhteistyö
5. yhteistyö huoltajien kanssa

Lukuvuosisuunnitelmaan laaditaan tavoitteet pedagogiselle toiminnalle ja opettamiselle.

5.1.2. Tuen jatkumo varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen

Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen aikana sekä lapsen siirtyessä perusopetukseen. Usein lapsen tuen tarve on havaittu jo ennen esiopetuksen alkamista. Lapsen siirtyessä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen opetuksen järjestämisen kannalta välttämätön tieto tulee siirtää salassapitovelvoitteiden estämättä⁸⁴. Tiedonsiirto on tärkeää myös lapsen siirtyessä ryhmästä toiseen, toimipaikasta toiseen tai toisen opetuksen järjestäjän esiopetukseen. Opetuksen järjestäjät vastaavat sujuvien tiedonsiirron käytäntöjen luomisesta ja kehittämisestä.

Esiopetuksen, varhaiskasvatuksen ja huoltajan kanssa tehtävällä yhteistyöllä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin jatkumoa. Tietoa lapsen mahdollisesti ennen esiopetusta saamista tukitoimista ja niiden vaikuttavuudesta hyödynnetään esiopetuksessa. Mikäli lapsella on ollut varhaiskasvatuksessa apuvälineitä, hän on saanut tulkitsemispalveluita, lapsikohtaista avustamispalvelua tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti ryhmäkooltaan pienemmässä ryhmässä, lapsen esiopetuksessa järjestettävien lapsikohtaisten tukitoimien tarve voidaan arvioida ja tuen toteuttaminen suunnitella lapsen siirtyessä esiopetukseen ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista.

Esiopetusta täydentävän varhaiskasvatuksen osalta mahdollinen tuki tulee yhteensovittaa esiopetuksessa annettavan tuen kanssa ja kirjata lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Mikäli lapsi käyttää esiopetuksen lisäksi muita varhaiskasvatuspalveluja, esiopetuksen ja varhaiskasvatuksen henkilöstö tekee yhteistyötä lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvissä asioissa.

Tiedonsiirto nivelvaiheessa varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen on tärkeää tuen järjestämisen näkökulmasta.

Tällä turvataan lapsen kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tuen jatkumo.

Vaasan esiopetuksessa

Tiedonsiirto toteutuu varhaiskasvatuksen, esiopetuksen ja perusopetuksen välillä, sekä kun lapsi siirtyy toiseen ryhmään tai yksikköön ja toiseen kuntaan. Tiedonsiirto on lähettävän yksikön vastuulla. Lapsen muuttaessa toiseen kuntaan nykyisen yksikön opettaja/johtaja ilmoittaa asiasta varhaiskasvatuksen hallinnon sihteeripalvelujen palveluesihenkilölle, joka vastaa tiedonsiirrosta.

Vaasassa noudatetaan nivelvaiheisiin laadittuja ohjeita, joista ilmenevät käytännöt sekä esihenkilön ja henkilöstön vastuut. Nivelvaiheissa siirretään ainoastaan opetuksen järjestämisen kannalta välttämättömät tiedot tietoturva huomioiden. Huoltajan luvalla voidaan siirtää myös muita tietoja ennalta sovitusta asioista.

Tuen järjestelyistä varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa käytetään erilaisia termejä. Varhaiskasvatuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa tukea järjestetään kolmitasoisen tuen mukaisesti (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki). Varhaiskasvatuksessa annettua tukea ja sen vaikuttavuutta hyödynnetään sekä arvioidaan lapsen siirtyessä esiopetukseen. Esiopetuksessa tuen tarpeeseen vastataan oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla ja lapsikohtaisilla tukitoimilla. Tarvittavia tukimuotoja ja -toimia arvioidaan lapsen tuen

tarpeen perusteella. Tuen tarve esiopetuksessa ja täydentävässä varhaiskasvatuksessa arvioidaan erikseen.

5.2.Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat osa esiopetuksen kaikkea toimintaa. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja annetaan oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä⁸⁶. Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä ja ryhmäkohtaisilla tukimuodoilla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista toteuttamalla ryhmässä sellaisia opetusjärjestelyjä ja tukimuotoja, joista hyötyvät useat lapset. Näin tuetaan kaikkien lasten yhdenvertaista oikeutta oppimiseen ja turvataan lapsille sopivat opetuksen järjestämiseen ja oppimisen tuen tarpeisiin perustuvat järjestelyt.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt ovat keskeinen osa esiopetuksen toimintakulttuuria, ja antavat edellytykset kaikkien lasten osallisuuteen, oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen. Opettajien ja muun henkilöstön osaaminen, moniammatillinen yhteistyö sekä näiden kehittäminen ja johtaminen ovat oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen perusta.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt suunnitellaan ja toteutetaan paikallisesti, ja ne kytkeytyvät suoraan sekä esiopetusryhmän että koko yhteisön tarpeisiin. Opettajien oman pedagogisen työn arvioinnista ja kehittämisestä määrätään tarkemmin luvussa 4.2. Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelua ja arviointia tulee johtaa toimipaikka ja ryhmäkohtaisesti.

Oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä tarkoitetaan esimerkiksi opetusryhmien muodostamista siten, että opettajan on mahdollista ottaa huomioon lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Opetusjärjestelyillä tarkoitetaan myös lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset huomioon ottavaa opetusta, kuten eriyttämistä. Opetuksen eriyttämisen avulla otetaan huomioon paitsi tuen tarpeet, myös oppimisessaan pidemmällä olevat lapset, ja heille lisähaasteiden tarjoaminen. Kielitietoinen opetus on osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä, ja sillä tuetaan lasten kielellistä kehitystä ja eri tiedon ja taidonalojen käsitteiden ymmärtämistä ja oppimista. (kts. luku 4.3)

Esiopetuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan niin, että lasten oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää toteutuvat lapsen edun mukaisesti. Esiopetuksen inklusiivisen arvoperustan mukaisesti pedagogisten järjestelyjen suunnittelussa ja toteutuksessa tulee ensisijaisesti käyttää toimintatapoja, joissa lapsen tarvitsema tuki toteutuu osana vertaisryhmää.

Pedagogisiin järjestelyihin lukeutuvat päivittäisten ja muiden säännöllisesti toistuvien toimintojen sekä lapselle selkeän ja ennakoitavan päivärytmin luominen. Sensitiiviset ja saavutettavat vuorovaikutus ja kommunikointitavat ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia pedagogisia ratkaisuja. Niitä voivat olla puhetta tukevat ja korvaavat kommunikointimenetelmät, kuten viittomat, kuvat tai erilaiset teknologiset ratkaisut. Lapsen tarpeisiin vastaaminen edellyttää esiopetuksen henkilöstöltä yhteisiä ja johdonmukaisia pedagogisten työtapojen sekä menetelmien käyttöä sekä erilaisia eriyttämisen muotoja. Pedagogisilla järjestelyillä ja tarvittavien ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytöllä pyritään siihen, että kaikki lapset pääsevät osaksi vertaisryhmän toimintaa.

Rakenteellisilla järjestelyillä mahdollistetaan tarvittaessa pedagogisten järjestelyiden toteuttaminen ryhmässä. Rakenteellisiin järjestelyihin kuuluu tilojen esteettömyyttä edistävien järjestelyjen toteuttaminen lapsiryhmän tarpeiden mukaisesti. Rakenteellisia järjestelyjä ovat myös ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen ja/tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut, jotta esiopetukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa. Ryhmässä voi työskennellä esimerkiksi avustavaa, ryhmäkohtaista henkilöstöä. Opetuksen järjestäjä vastaa siitä, että henkilöstöllä on riittävä osaaminen lapsen tuen tarpeen havaitsemiseen ja sen toteuttamiseen liittyen. Henkilöstön osaamista voidaan vahvistaa muun muassa täydennyskoulutuksen ja erityisopettajan antaman konsultaation avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Perusopetuslaissa määritellään kolme ryhmäkohtaista tukimuotoa. Ne ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus ja erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja on resursoitava ja annettava suunnitelmallisesti oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisänä. Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestämisen tarkoituksena on varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi vastata lasten moninaisiin tuen tarpeisiin ryhmässä. Ryhmässä toteutettavat tukimuodot mahdollistavat myös vertaisoppimisen, osallisuuden ja osallistumisen esiopetuksen toimintaan. Tukimuotojen toteuttamisen edellytyksenä on opettajan, erityisopettajan ja muun henkilöstön yhteistyö ja yhteisesti rakentuva näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään kuuluvien lasten tuen tarpeista.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen järjestäminen ei edellytä lapsikohtaista arviota, suunnitelmaa tai hallintopäätöstä, vaan niiden toteuttaminen on suunniteltava osana esiopetuksen toimintaa⁸⁸. Opetuksen järjestäjän tulee huolehtia riittävästä resursoinnista siten, että ryhmäkohtaisia tukimuotoja voidaan järjestää lasten tarpeiden mukaisesti. Ryhmäkohtaisia tukimuotoja suunnitellaan tiedossa olevan tarpeen mukaisesti esiopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa.

Ryhmäkohtaisten tukimuotojen toteuttamista tarkennetaan esiopetuksessa ilmenevien tarpeiden mukaisesti esiopetusvuoden aikana.

Opettajan antaman yleisen tukiopetuksen tavoitteena on tukea lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Esiopetuksessa yleinen tukiopetus tarkoittaa esiopetusryhmän toiminnan eriyttämistä, ja sitä annetaan pääsääntöisesti joustavissa pienemmissä ryhmissä esiopetusryhmän lasten tuen tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdentuu ensisijaisesti oppimiskokonaisuuksiin. Yleistä tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti ja sitä annetaan niin usein, kuin on tarpeen. Sitä voidaan antaa myös ennakkoivasti ja sillä voidaan vastata lasten sairaspotilaista johtuviin lyhytaikaisiin tuen tarpeisiin. Yleistä tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Yleistä tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja samanaikais- tai yhteisopetuksena. Opettajien yhteistyö yleisen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää.

Opettajan antaman opetuskielen tukiopetuksen tavoitteena on lasten opetuskielen taidon vahvistaminen, mikä tukee lasten oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Opetuskielen tukiopetus on kielitietoista opetusta. Opetuskielen tukiopetusta järjestetään pedagogisesti tarkoituksenmukaisesti ja suunnitelmallisesti lasten tarpeiden pohjalta siten, että mahdollisimman moni lapsi voi hyötyä siitä. Opetuskielen tukiopetusta voidaan antaa samanaikais- tai yhteisopetuksena. Sitä annetaan osana esiopetuksen opetusta niin usein, kuin on tarpeen. Opetuskielen tukiopetusta antaa ensisijaisesti esiopetusryhmästä vastuussa oleva opettaja. Opetuskielen tukiopetusta voi antaa myös muu opettaja. Opettajien yhteistyö opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa, toteutuksessa ja sen vaikuttavuuden arvioinnissa on tärkeää. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteutuksessa huomioidaan kielitietoisien sekä suomi/ruotsi toisena kielenä opetuksen näkökulmat.

Erityisopettajan antamalla opetuksella muun opetuksen yhteydessä⁹¹ tarkoitetaan erityisopettajan antamaa ja erityispedagogiseen osaamiseen perustuvaa opetusta, joka tukee oppimista ja esiopetukseen osallistumista. Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä kohdennetaan sellaisiin koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vaikeuksiin, joihin voidaan vaikuttaa erityisopettajan samanaikais- tai yhteisopetuksena tarjotulla tuella ja opetuksella. Erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä toteutetaan koko esiopetusryhmän kanssa, mutta se mahdollistaa opetuksen myös pienemmille lapsiryhmille. Ryhmien koko perustuu havaittuun tarpeeseen ja ryhmiä muodostetaan joustavasti.

Erityisopettaja voi antaa myös konsultaatiota, joka kohdentuu ryhmässä toimivalle opettajalle ja muulle henkilöstölle. Konsultaatio on neuvon kysymistä, opetushenkilöstön keskinäistä neuvottelemista ratkaisun löytämiseksi sekä erityisopettajan antamaa neuvontaa opettajalle tai henkilöstöön kuuluvalla henkilöllä lapsia tai opetusta koskevissa asioissa. Erityisopettajan konsultaatio voi liittyä myös esiopetusryhmässä toteutettavaan erityisopettajan antamaan opetukseen, ja konsultaatiolla vahvistetaan tällöin esimerkiksi opettajan ja henkilöstön osaamista tai sovitaan yhteisistä periaatteista samanaikais- ja yhteisopetusta koskien.

Kuva 1 Opetushallitus (graafiset saa muokata tästä Vaasan oman version, mutta viitataan opetushallitukseen)

Vaasan esiopetuksessa inklusiivisen toimintakulttuurin ja lapsen kehitystä tukevien oppimisympäristöjen rakentaminen ja kehittäminen on henkilöstön, esihenkilön ja opetuksen järjestäjän vastuulla. Lähtökohtana esiopetuksen järjestämisessä on lapsen etu ja hyvinvointi sekä oikeus oppia ja toimia osana vertaisryhmää. Rakenteellisten oppimisympäristöjen tarkoituksenmukaisuudesta ja esteettömyyden seuraamisesta vastaa opetuksen järjestäjä.

Varhaiskasvatuksen hallinto tukee esiopetuksen toimipaikan johtajia ja ryhmien henkilökuntaa, niin että heillä on mahdollisuus toteuttaa laadukasta esiopetusta, oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä sekä ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Opetuksen järjestäjä ylläpitää tarvittavia pedagogisia asiakirjoja sekä ohjeistuksia esiopetuksen toteuttamista varten. Vaasassa on luotu olemassa tuen arvioinnin prosessikuvaus, josta ilmenee tuen toteuttamista koskevat käytännöt, periaatteet sekä yhteistyörakenteet. Vaasassa on vakiintuneet toimintatavat ja ohjeistukset avustajaresurssien myöntämiselle sekä ryhmäkoon pienentämiselle tukea tarvitsevia lapsia varten. Esiopetuksen järjestäjä suunnittelee ja mahdollistaa tarkoituksenmukaista täydennyskoulusta vuosittain.

Johtajan vastuulla

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet edellyttävät systemaattista johtamista sekä johtajuutta.

Johtaa ja kehittää toimintakulttuuria

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen suunnittelu ja arviointi

Pedagoginen johtaminen

Lukuvuosisuunnitelma

Tuen vaikuttavuuden arviointi säännöllisesti

Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Rakenteelliset järjestelyt

Opetusryhmien muodostaminen tuen tarpeen näkökulmasta

Henkilöstörakenteen suunnittelu tuen tarpeen näkökulmasta

Oppimisympäristön esteettömyys ja saavutettavuus

Osaamisen kehittäminen ryhmän tuen tarpeiden mukaan

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt, ryhmäkohtaiset tukimuodot ja lapsikohtaiset tukitoimet edellyttävät systemaattista johtamista sekä johtajuutta, suunnittelua sekä yhteistyötä. Johtaja on vastuussa toimintakulttuurin johtamisesta ja kehittämisestä. Hän toteuttaa toimipaikassaan pedagogista johtajuutta ja on mukana suunnittelemassa ja arvioimassa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä. Hän vastaa lukuvuosisuunnitelman laatimisesta ja päivittämisestä sekä arvioinnista yhteistyössä ryhmien henkilökunnan kanssa. Tuen vaikuttavuutta on myös arvioitava säännöllisesti. Johtajan vastuulla on tehdä mahdolliseksi moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön toteutuminen. Hän mahdollistaa pedagogisen suunnittelun joustavasti ryhmien sisällä ja toimintayksikön ryhmien välillä sekä yhteistyön ja suunnittelun veon ja suomen toisena kielenä opettajan kanssa. Johtaja vastaa yhteisöllisen opiskeluhoitokokoonnutumisten järjestämisestä. Toimintakulttuurin johtamisen ja kehittämisen lisäksi johtajan vastuulla on huolehtia myös rakenteellisista järjestelyistä. Opetusryhmien muodostaminen ja henkilöstörakenteen

suunnittelu tuen tarpeiden näkökulmasta ovat osa oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä. Ne tulee toteuttaa niin, että opettajien on mahdollista huomioida toiminnassa lapsiryhmän tarpeet ja vahvuudet. Johtaja antaa henkilöstölle mahdollisuuksia vahvistaa ja kehittää osaamistaan. Myös oppimisympäristön esteettömyyttä ja saavutettavuutta edistävien ratkaisujen toteuttaminen on päiväkodin johtajan vastuulla.

Varhaiskasvatuksen opettajan vastuu oppimisen edellytyksiä tukevissa opetusjärjestelyissä ja ryhmäkohtaisissa tukimuodoissa

Opettajien tehtävänä on suunnitella, toteuttaa ja arvioida ryhmänsä oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyjä sekä ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Tarkoituksena on, että niistä hyötyvät useat lapset ja niiden avulla pyritään ennaltaehkäisemään vahvempien tuen tarpeiden muodostumista. Opettajat miettivät yhdessä ryhmän oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä ja ryhmäkohtaisia tukimuotoja sekä tekevät yhteistyötä ryhmän muun henkilökunnan ja veon kanssa niihin liittyen.

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt luovat pohjan esiopetusryhmän toiminnalle. Ne sisältävät toiminnan pedagogisen suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin sekä moniammatillisen ja monialaisen yhteistyön. Opettajien tehtävänä on ryhmän perustoiminnan pedagoginen suunnittelu, toteuttaminen ja arviointi, niin että se tukee kaikkien lasten mahdollisuuksia oppia ja toimia ryhmässä. Oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä ovat esimerkiksi ryhmän rutiinit,

joustavat pienemmät ryhmät, eriyttäminen, oppimisympäristö, kommunikointitavat sekä apuvälineet.

Oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä voivat esimerkiksi olla:

- Ryhmän rutiinit
- Joustavat pienemmät ryhmät
- Eriyttäminen
- Inklusiivinen oppimisympäristö
- Vuorovaikutus- ja kommunikointitavat
- Pedagogiset apuvälineet

Opettajat suunnittelevat ryhmän säännöllisesti toistuvat toiminnot sekä luovat selkeän, ennakoitavan ja strukturoidun päivärytmin ja -järjestyksen. Ryhmäjakoja ja ryhmän toimintaa suunniteltaessa on huomioitava pienempien ryhmien joustavuus siten, että toiminta tukee opetuksen yhteisten tavoitteiden saavuttamista ja oppimiskokonaisuuksien rakentamista (ks. luku 4.3). Joustava toiminta pienemmissä ryhmissä mahdollistaa myös eriyttämisen, jonka avulla voidaan huomioida lasten moninaiset tarpeet ja edellytykset. Eriyttämistä voidaan tehdä eri tavoin, (ks. kuva eriyttämisestä).

Eriyttäminen

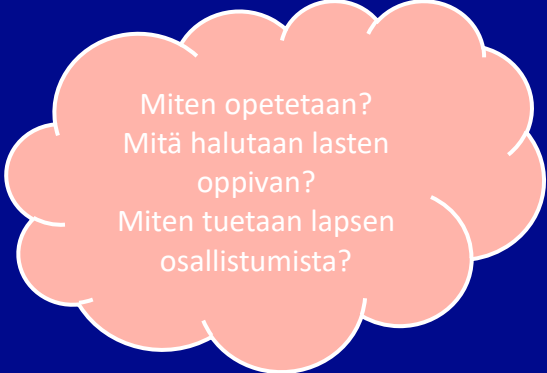
Saman ryhmän lapsille annetaan opetusta heidän vahvuuksien ja tarpeiden mukaisesti.

Eriyttämisen tehtävät:

- Huomioida lasten väliset yksilölliset ja kehitykselliset erot
- Tukea lasten itsetuntoa ja motivaatiota
- Lisätä viihtyvyyttä esiopetuksessa
- Ennaltaehkäistä tuen tarpeen syntymistä
- Turvata työrauhaa

Eriyttää voidaan:

- Oppimistilanteita
- Oppimisympäristöjä
- Opetettavien asioiden sisältöjä
- Opettamisen laajuutta ja syvyyttä
- Työskentelytahdin rytmiä ja etenemistä
- Vaikeustasoa ylöspäin tai alaspäin

Miten opetetaan?
Mitä halutaan lasten oppivan?
Miten tuetaan lapsen osallistumista?

Oppimisympäristö suunnitellaan inklusiivisen arvoperustan mukaisesti siten, että jokaisen lapsen oikeus oppia ja toimia osana ryhmää toteutuu lapsen edun mukaisesti. Tällöin lapsen tarvitsema tuki toteutetaan vertaisryhmässä. Ryhmän vuorovaikutus- ja kommunikointitavat suunnitellaan sellaisiksi, että ne ovat sensitiivisiä ja saavutettavia. Opettajat miettivät, miten ryhmässä hyödynnetään puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointimenetelmiä, kuten kuvia, tukiviittomia sekä erilaisia teknologisia ratkaisuja. Kommunikointimenetelmiä tulee käyttää tarkoituksenmukaisesti niin, että ne palvelevat ryhmän arjen toimintaa. Ryhmäkohtaisten apuvälineiden käytön on myös oltava tarkoituksenmukaista ryhmän toiminnan kannalta. Apuvälineitä ovat esimerkiksi time-timerit, fidget-lelut, nystyrätyyny, kuulosuojaimet, aurinkokeinu, iPad, kynätuet, kuulokkeet ja painopeitot.

Oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyiden lisäksi suunnitellaan ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Niiden tarkoitus on vastata varhaisessa vaiheessa ja ennaltaehkäisevästi lasten tuen

tarpeisiin. Ryhmäkohtaiset tukimuodot kirjataan ryhmän lukuvuosisuunnitelmaan, niitä arvioidaan ja päivitetään esiopetusvuoden aikana tarpeen mukaan.

Ryhmäkohtaisia tukimuotoja ovat yleinen tukiopetus, opetuskielen tukiopetus sekä erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä. Opettajien tehtävänä on antaa yleistä tukiopetusta sekä opetuskielen tukiopetusta. Niillä pyritään tukemaan lasten oppimista sekä esiopetukseen osallistumista. Yleisellä tukiopetuksella tarkoitetaan toiminnan eriyttämistä ja sitä annetaan joustavissa pienemmissä ryhmissä lasten tarpeiden mukaisesti. Yleinen tukiopetus kohdistuu oppimiskokonaisuuksien opettamiseen. Yleisen tukiopetuksen tarve arvioidaan ja suunnitellaan niin, että jokainen lapsi pääsee tutkimaan, kokemaan ja oppimaan oppimiskokonaisuuksien sisältöjä.

Opetuskielen tukiopetuksella pyritään vahvistamaan lasten opetuskielen taitoa sekä opetuksen ymmärtämistä ja opetukseen/toimintaan osallistumista. Opettajat suunnittelevat ryhmänsä kielitietoista toimintaa ja opetusta siten, että ne tukevat lasten kielellistä kehitystä sekä eri tiedon- ja taidonalojen käsitteiden oppimista. Opetuskielen tukiopetusta annetaan eriytetysti. Opetuskielen tukiopetuksen suunnittelussa ja toteuttamisessa voidaan hyödyntää S2-opettajien konsultointia ja yhteistyötä.

Työntekijän itsereflektointi, -arviointi ja itsensä kehittäminen toimivat lähtökohtana tuen toteuttamisessa.

Jokainen työntekijä on vastuussa oman työnsä johtamisesta yhteisesti sovittujen periaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti.

Opettajat tekevät moniammatillista ja monialaista yhteistyötä liittyen oppimisen edellytyksiä tukeviin opetusjärjestelyihin ja ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin. Yhteistyötä voidaan toteuttaa myös opettajien välisenä yhteisopetuksena tai ryhmärajat ylittävän yhteistyön kautta. Opettajat laativat lukuvuosisuunnitelman moniammatillisesti, yhdessä muun henkilökunnan kanssa. Siihen kirjataan toiminnan pedagogiset periaatteet, työtavat ja menetelmät. Ryhmän toiminnan kannalta on tärkeää, että henkilökunnan käyttämät menetelmät ja työtavat ovat yhtenäisiä ja johdonmukaisia. Opettajien tehtävänä on ylläpitää niiden käyttöä. Jokainen työntekijä vastaa kuitenkin oman työnsä johtamisesta yhteisesti sovittujen periaatteiden ja tavoitteiden mukaisesti. Työntekijän itsereflektointi, -arviointi ja itsensä kehittäminen toimivatkin lähtökohtana tuen toteuttamisessa.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan vastuulla

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Veo osallistuu lukuvuosisuunnitelman laatimiseen tuen järjestämisen osalta

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Veo tekee yhteistyötä ryhmän henkilökunnan kanssa ryhmäkohtaisen tuen toteuttamisessa.

Jokaisella lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua ryhmän yhteisiin toimintoihin, oppia sekä kokea ja tutkia oppimiskokonaisuuksia.

Opetus muun opetuksen yhteydessä

Annetaan
koko
esiopetus-
ryhmälle

Mahdollistaa
opetuksen
pienemmille
ryhmille

Yhteisopettajuus

Moniammatillinen ja
monialainen yhteistyö

Konsultaatio

Kuva 2 Veon vastuu oppimisen edellytyksiä tukevissa opetusjärjestelyissä ja ryhmäkohtaisissa tukimuodoissa

Erityisopettajan vastuulla on tehdä moniammatillista ja monialaista yhteistyötä sekä konsultoida henkilökuntaa liittyen sekä oppimisen edellytyksiä tukeviin opetusjärjestelyihin että ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin. Hänen vastuullaan on myös antaa ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin kuuluvaa erityisopettajan antamaa opetusta muun opetuksen yhteydessä.

Moniammatillinen yhteistyö veon ja muun henkilökunnan välillä on edellytys oppimisen järjestämistä tukevien opetusjärjestelyiden sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen suunnittelulle, toteuttamiselle ja arvioinnille. Veo osallistuu lukuvuosisuunnitelman laatimiseen mahdollisimman varhaisessa vaiheessa sekä sen tarkentamiseen toimintavuoden aikana. Tavoitteena on yhteinen näkemys esiopetusryhmän ja ryhmään lasten vahvuuksista, tuen tarpeista sekä niiden tukemisesta.

Erityisopettajan konsultaatiolla tarkoitetaan henkilökunnan neuvontaa ja ohjausta sekä osaamisen vahvistamista. Veo tekee tiivistä monialaista yhteistyötä opiskeluhooltohenkilöstön ja muiden eri toimijoiden kanssa. Veo osallistuu lisäksi avustajaresurssien ja ryhmäkoon pienennysten

tarpeellisuuden pohtimiseen moniammatillisesti ryhmien henkilökunnan, päiväkodin johtajan ja palvelupäällikön kanssa. Nivelvaiheyhteystyöhön veo osallistuu niiden lasten osalta, joiden tuen järjestämisen kannalta se on tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä perustuu koko ryhmän tasolla havaittuihin tuen tarpeisiin ja vahvuuksiin. Erityisopettajan antama opetus muun opetuksen yhteydessä toteutetaan yhteisopetuksen keinoin ja sitä annetaan koko esiopetusryhmälle. Yhteisopetus mahdollistaa opetuksen pienemmissä ryhmissä lasten tarpeiden mukaisesti. Se tukee kaikkien lasten oppimista ja osallistumista ryhmän toimintaan. Veon ja opettajien välistä yhteisopetusta voidaan toteuttaa ryhmässä joko säännöllisesti kerran viikossa tai tiiviimmissä jaksoissa. Suunnittelun tueksi Vaasassa on käytössä ”Yhteisopetuksen käsikirja Vaasan kaupungin varhaiskasvatukseen”. Opettajien ja veon yhteinen suunnittelu ja arviointi ovat tärkeässä roolissa yhteisopettajuuden toteuttamisessa ja kehittämisessä.

5.3. Lapsikohtaiset tukitoimet ja niiden järjestäminen

Lapsella on oikeus saada lapsikohtaisia tukitoimia viipymättä, jos ryhmäkohtaiset tukimuodot ovat riittämättömiä. Lapsikohtaisia tukitoimia annetaan yksilölliseen tarpeeseen perustuen ja säännöllisesti. Lapsi voi saada useampia lapsikohtaisia tukitoimia tuen tarpeidensa mukaisesti. Lapsikohtaisten tukitoimien yhteydessä lapsella on myös oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja.

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen arvioinnin ja tukea koskevan päätöksen perusteella lapsen etu huomioon ottaen ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen toimipaikassa⁹⁰. Tukitoimien toteuttaminen kuvataan lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevassa suunnitelmassa⁹¹.

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä toteutetaan lapsen esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä tai pienryhmässä. Säännöllinen erityisopettajan antama opetus on pitkäkestoista, esimerkiksi lukukauden tai -vuoden pituinen jakso.

Esiopetusryhmässä muun opetuksen yhteydessä toteutettaessa lähtökohtana erityisopettajan antaman opetuksen suunnittelemiselle ovat lapsen yksilölliset tarpeet. Kun erityisopettajan opetus annetaan pienryhmässä, tarkoitetaan pienryhmällä sellaista esiopetusryhmää, joka on muodostettu lapsikohtaisen tuen toteuttamiseksi ja erityisopettajan antaman opetuksen mahdollistamiseksi. Pienryhmän koko on paikallisesti määriteltävissä. Erityisopettajan antama opetus lapsikohtaisena tukitoimena voidaan toteuttaa myös yksilöopetuksena, jos se on lapsen tuen tarpeiden kannalta tarkoituksenmukaista.

Erityisopettajan opetus pienryhmässä toteutetaan kokoaikaisesti. Pienryhmä voi olla erityisryhmä tai pienennetty esiopetusryhmä, johon lapsi osallistuu esiopetuksen ajan.

Erityisopettajan antamalla opetuksella tarkoitetaan sellaisen opettajan antamaa opetusta, jolla on erityisopettajan kelpoisuus.

Lapsikohtaiset tulkitsemis- ja avustajapalvelut ja apuvälineet mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaiseen opetukseen.

Tulkitsemispalveluilla tarkoitetaan viittomakielellä tai muilla kommunikaatiomenetelmillä annettavia tulkitsemispalveluita. Oikeus tulkitsemispalveluun on lapsilla, joilla on kuulovamma, kuulonäkövamma tai puhevamma, ja jotka tarvitsevat palvelua esiopetukseen osallistumiseksi. Tulkitsemispalvelut järjestetään lapsen tarpeiden mukaan.

Lapsikohtaiset avustajapalvelut tulevat kyseeseen tilanteessa, jossa muut oppimista ja osallistumista tukevat järjestelyt ja ryhmäkohtainen avustava henkilöstöresurssi eivät tue lapsen yhdenvertaista osallistumista esiopetukseen. Lapsikohtainen avustaja tukee lapsen osallistumista ryhmän toimintaan yhdessä ryhmän muun henkilöstön kanssa. Avustaja voi esiopetustoiminnan aikana auttaa myös muita lapsia, jotta esiopetuksen opettaja voi opettaa lasta hänen yksilölliset tarpeensa huomioiden.

Apuvälineillä tarkoitetaan esiopetukseen osallistumisen edellyttämiä tarpeellisia apuvälineitä, joiden avulla tuetaan lapsen mahdollisuuksia oppia ja toimia esiopetusryhmässä opetukselle asetettujen tavoitteiden mukaisesti. Opetukseen osallistumisen edellyttämät apuvälineet järjestetään lapsen tarpeiden mukaan hänen käyttöönsä ryhmä- ja henkilökohtaisesti. Apuvälineet ovat osa opetusvälineitä. On tärkeää, että lapsen kanssa työskentelevät voivat perehtyä opetukseen osallistumisen edellyttämien apuvälineiden käyttöön sekä ohjaavat tarvittaessa lasta ja huoltajaa näiden käytössä. Lääkinnälliseen kuntoutukseen⁹² tarvittavia apuvälineitä ei järjestetä lapsikohtaisena tukitoimena.

Lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisessa tulee tehdä opettajien ja esiopetusryhmän muun henkilöstön välistä yhteistyötä⁹³, ja se voi edellyttää erityisopettajan konsultaatiota. Tukitoimien suunnittelussa voidaan hyödyntää myös muiden asiantuntijoiden kuin esiopetuksen toimipaikan erityisopettajan konsultaatiota. Tästä päätetään opetuksen järjestäjän ohjeiden mukaisesti.

Monialaista yhteistyötä tehdään tarvittaessa lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa. Tämä ei kuitenkaan ole edellytys tukitoimien toteuttamiselle.

Esiopetuksen henkilöstön on tehtävä monialaista yhteistyötä erityisesti silloin, kun lapsikohtaiset tukitoimet eivät tue lasta ja hänen kokonaistilannettaan riittävästi tai haastava tilanne olisi riski lapsen fyysiselle tai psyykkiselle terveydelle tai sosiaaliselle hyvinvoinnille. Lapsikohtaiset tukitoimet

esiopetuksen henkilöstön toteuttamina kohdentuvat aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen eivätkä korvaa sosiaali- ja terveyspalveluja.

LUONNOS

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan vastuulla

Oppimisen edellytyksiä tukevat opetusjärjestelyt

Veo osallistuu lukuvuosisuunnitelman laatimiseen tuen järjestämisen osalta.

Lapsikohtaisia tukitoimia saavan lapsen tuki järjestetään osana arjen toimintaa opetusjärjestelyiden avulla.

Ryhmäkohtaiset tukimuodot

Jokaisen lapsen osallistuminen ryhmän yhteiseen toimintaan sekä oppimiskokonaisuuksien kokemiseen ja tutkimiseen sekä oppimiseen.

Lapsella oikeus saada ryhmäkohtaisia tukimuotoja osana lapsikohtaisia tukitoimia.

Lapsikohtaiset tukitoimet

Säännöllinen erityisopettajan antama opetus

Muun opetuksen
yhteydessä

Pienemmissä
ryhmissä

Yksilöllisesti

Yhteisopettajuus

Suunnitellaan, toteutetaan
ja arvioidaan yhdessä
opettajan kanssa lapsen
tarpeiden mukaisesti

Lapsikohtaiset tukitoimet järjestetään tuen tarpeen **arvioinnin**, tuen toteuttamista koskevan **suunnitelman** ja tukea koskevan **päätöksen** perusteella.

Lapsikohtaisten tukitoimien vaikuttavuutta ja tuen järjestelyjä arvioidaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa.

Lapsikohtaisia tukitoimia voi olla erityisopettajan antaman opetuksen lisäksi **tulkitsemispalvelut**, **avustajapalvelut** tai **apuvälineet**, jotka mahdollistavat lapsen osallistumisen esiopetukseen. Lapsikohtaisessa tuessa voidaan tarpeen mukaan soveltaa myös muita rakenteellisia järjestelyjä, kuten henkilökunnan osaamisen vahvistamista, henkilöstön ja lapsiryhmän mitoituksen sekä rakenteen muokkaamista.

Lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää opettajien ja ryhmän muun henkilöstön suunnitelmallista ja jatkuvaa yhteistyötä. Heidän vastuullaan on toteuttaa lapselle jatkuvaa ryhmäkohtaista tukea ja oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä, jotka mahdollistavat lapsen osallistumisen ryhmän toimintaan sekä oppimiskokonaisuuksien oppimiseen, tutkimiseen ja kokemiseen. Johtaja huolehtii ja mahdollistaa aikaa yhteistyölle ja lapsikohtaisen suunnitelman laatimiselle ryhmän opettajan, muun henkilöstön, veon ja muiden asiantuntijoiden kanssa.

5.3.1. Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi

Tuen antamisen kokonaisuutta tarkasteltaessa arvioidaan aina kunkin lapsen kohdalla, mitkä ratkaisut parhaiten toteuttavat lapsen etua. Lapsen omat mielipiteet on selvitettävä ja otettava huomioon hänen ikänsä ja kehityksensä edellyttämällä tavalla. Lapsen huoltajille tai muulle lailliselle edustajalle on annettava mahdollisuus osallistua lapsen tukitoimien tarpeen arviointiin.

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa on selvitettävä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuen tarve, toteutetut opetusjärjestelyt ja ryhmäkohtaiset tukimuodot sekä mahdollisesti toteutetut lapsikohtaiset tukitoimet. Näiden perusteella arvioidaan, mitkä ovat lasta parhaiten tukevat tukitoimet. Arvioinnissa saa käsitellä ainoastaan tukitoimien suunnittelun ja toteuttamisen kannalta tarpeellista tietoa.

Poissaolot tai opetuskielen oppimisen varhainen vaihe eivät voi lähtökohtaisesti olla peruste lapsikohtaiselle tuen tarpeelle. Käyttäytymisellä reagoivien lasten tukemiseksi käytetään ensisijaisesti ryhmäkohtaisia tukimuotoja. Lasta voidaan tukea myös lapsikohtaisilla tukitoimilla, jos se on lapsen edun mukaista.

Tuen tarpeen arvioinnista vastaa esiopetuksen opettaja. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat tekevät arviointia yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen tarpeen arviointiin.

Jos lapsen tuen tarpeen arviointi edellyttää monialaista osaamista, osallistuvat tukitoimien tarpeen arviointiin tarvittaessa lisäksi opiskeluhoitopalvelujen ammattilaiset tai muut asiantuntijat⁹⁸. Lapsen asioissa moniammatillista ja monialaista yhteistyötä tehdään aina ensisijaisesti perheen sekä oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisten opiskeluhoitopalveluiden ammattilaisten kanssa.

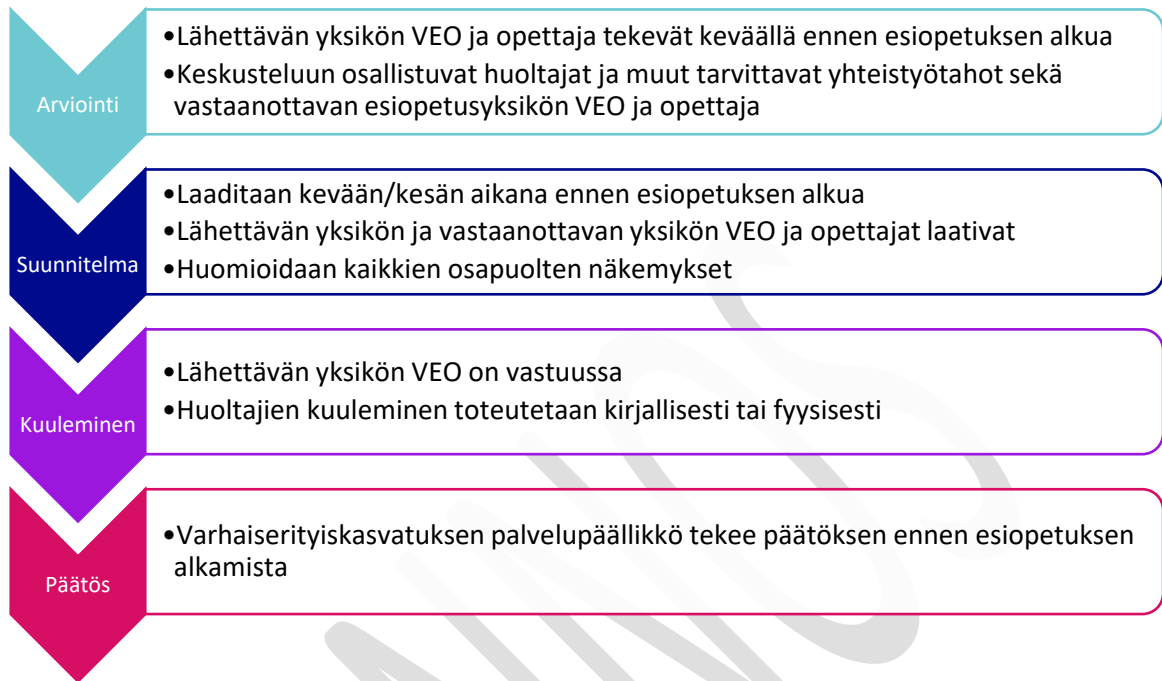
Huoltajan suostumuksella lapsen tuen tarpeen arviointiin voidaan pyytää muita asiantuntijoita sosiaali- ja terveystalvuluista. Monialainen yhteistyö tukee lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioimista. Monialainen yhteistyö tai lääketieteellisen lausunnon tai tarkan diagnoosin saaminen päätöksen liitteeksi ei ole edellytys tuen suunnittelulle, toteuttamiselle tai tukea koskevan päätöksen tekemiselle.

Jos lapsi on varhaiskasvatuksessa saanut pedagogisia, rakenteellisia tai hoidollisia tuen muotoja tai tukipalveluita, näiden toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto huomioidaan arvioitaessa lapsikohtaisten tukitoimien tarvetta esiopetuksessa. Mikäli lapsi on saanut tulkitsemispalveluita tai apuvälineitä varhaiskasvatuksessa, ja tarve jatkuu lapsen siirtyessä esiopetukseen, nämä lapsikohtaiset tukitoimet voidaan aloittaa ilman ryhmäkohtaisten tukimuotojen antamista. Mikäli lapsi on saanut säännöllistä tai kokoaikaista erityisopettajan antamaa opetusta tai lapsikohtaista avustamispalvelua varhaiskasvatuksessa, ja tukipalvelu on vastannut lapsen tarpeita ja on lapsen edun mukainen, voidaan lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi aloittaa jo ennen esiopetuksen alkamista.

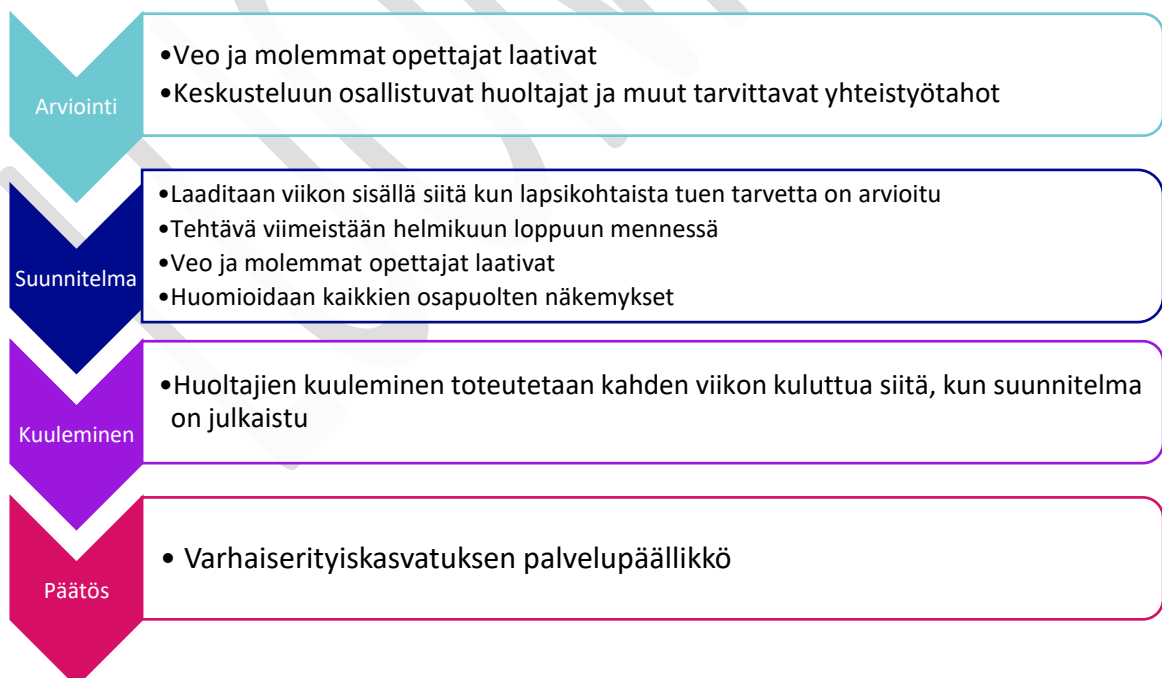
Lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnissa tulee arvioida annettuja tukitoimia sekä niiden riittävyttä, laajuutta ja vaikuttavuutta. Tämän perusteella päätetään, mitkä tukimuodot tukevat parhaiten lapsen oppimista, esiopetukseen osallistumista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. Lapsen siirtyessä esiopetukseen, myös varhaiskasvatuksessa annettujen tukitoimien vaikuttavuus otetaan huomioon. Lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arviointi voidaan aloittaa ennen esiopetuksen alkamista. Suunnitelma laaditaan vasta esiopetuksen alkaessa ja sen perusteella tehdään viranhaltijapäätös lapsikohtaisesta tuesta.

Vaasan esiopetuksessa

Tuen tarpeen arviointiprosessi silloin, kun lapselle on annettu varhaiskasvatuksessa useita tuen muotoja jatkuvasti ja kokoaikaisesti.

Tuen tarpeen arviointiprosessi esiopetusvuoden aikana

Kun ryhmäkohtaiset tukimuodot katsotaan riittämättömiksi, aloitetaan lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiprosessi. Esiopetusryhmän molemmat opettajat aloittavat arvioinnin kirjaamisen yhdessä veon kanssa. Arvioinnissa selvitetään ja huomioidaan myös ryhmän muun henkilöstön sekä lapsen näkökulma mielenkiinnon kohteista, vahvuuksista sekä tuen tarpeesta. Lapsen kuulemisessa voidaan hyödyntää Vaasan varhaiserityiskasvatuksessa laadittua kuvatukea lapsen kuulemista varten. Lapsen kuuleminen tulee dokumentoida kirjallisesti Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva arviointi -asiakirjaan.

Veo järjestää tuen arviointikeskustelun, johon osallistuvat molemmat ryhmän opettajat, huoltajat ja veo. Tämän lisäksi opiskeluhuoltopalveluiden asiantuntijat ja/tai muut yhteistyötahot osallistuvat arviointiin tarpeen mukaan. Veo vastaa arviointikeskustelun dokumentoinnista.

Arvioinnissa tulee huomioida mitä oppimisen edellytyksiä tukevia opetusjärjestelyitä ja ryhmäkohtaisia tukimuotoja on annettu, sekä niiden riittävyys ja vaikuttavuus lapsen tuen tarpeeseen. Arvioinnin avulla selvitetään, voidaanko tukitoimia vielä vahvistaa ryhmäkohtaisten tukimuotojen avulla vai onko tarvetta lapsikohtaisille tukitoimille. Tuen tarvetta arvioidaan ainoastaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista varten.

Lapsen siirtyessä esiopetuksesta perusopetukseen, tiedot lapsikohtaisen tuen järjestelyistä ja niiden vaikuttavuudesta siirretään vastaanottavaan kouluun. Tiedonsiirto voidaan järjestää vasta, kun lapsen tuleva koulupaikka on päätetty. Keväällä järjestettävään keskusteluun koskien lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman arviointia, kutsutaan lapsen vastaanottavan koulun opettaja/erityisopettaja. Tiedonsiirrossa noudatetaan kaupungin sisäisiä ohjeistuksia koskien nivelvaihetta esiopetuksesta perusopetukseen.

5.3.2. Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma

Lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuen on laadittava tuen toteuttamista koskeva suunnitelma. Suunnitelman laatii esiopetuksen opettaja. Jos esiopetusryhmässä työskentelee kaksi opettajaa, opettajat valmistelevat suunnitelman yhdessä. Erityisopettaja osallistuu tarvittaessa tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimiseen. Suunnitelma on laadittava yhteistyössä lapsen ja huoltajan tai lapsen muun laillisen edustajan kanssa. Suunnitelma voidaan kuitenkin laatia ilman huoltajan myötävaikutusta, mikäli huoltaja näin valitsee.

Suunnitelmasta on käytävä ilmi

- lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin perustuvat tarvittavat lapsikohtaiset tukitoimet
- perustelut siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan tai ei tarvita
- mahdolliset muut tiedot ja selvitykset, joita tuen tarpeen arvioinnissa on hyödynnetty

- miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan
- miten lapsikohtaisten tukitoimien toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan.

Lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelussa ja toteuttamisessa huomioidaan oppimista ja esiopetukseen osallistumista tukevat pedagogiset ja rakenteelliset järjestelyt ryhmässä. Tukitoimien toteuttamista suunniteltaessa ja toteutumista arvioitaessa otetaan huomioon lapsen ajatukset ja näkemykset.

Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaa suunnitelmaa hyödynnetään tehtäessä tukea koskevaa päätöstä. Tukea koskeva päätös tehdään suunnitelluista tukitoimista.

Suunnitelman toteutumista ja tukitoimien riittävyyttä on arvioitava tarvittaessa, kuitenkin vähintään kerran lukuvuoden aikana, lapsen tuen tarpeiden mukaisesti. Tätä useammin se on tarkistettava, jos lapsen tarpeet sitä edellyttävät.

Mikäli lapsi on saanut lapsikohtaisia tukitoimia esiopetuksessa, tuen toteutumista ja vaikuttavuutta koskeva tieto otetaan huomioon lapsen siirtyessä perusopetukseen. Mikäli lapsella on esiopetuksessa ollut käytössä henkilökohtaisia apuvälineitä, hän on saanut lapsikohtaisia tulkitsemis- tai avustajapalveluita tai erityisopettajan opetusta säännöllisesti tai kokoaikaisesti pienryhmässä, tämä tulee huomioida lapsen siirtyessä perusopetukseen. Oppilaskohtaisten tukitoimien tarve arvioidaan siirtymävaiheessa ja tuen toteuttaminen suunnitellaan yhteistyössä perusopetuksen kanssa. Perusopetuksessa oppilaalle laaditaan tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tehdään tukea koskeva päätös perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaisesti.

Monialainen yhteistyö ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten kanssa lapsikohtaisten tukitoimien tarpeen arvioinnissa voi tukea lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemista. Yhteistyö ei ole kuitenkaan edellytys tukitoimista tehtävän päätöksen tekemiselle. Lausunnosta voi olla apua opetuksen järjestäjälle päätöksen tekemisessä. Esiopetuksen henkilöstön antama tuki kohdentuu aina oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukemiseen, eikä päätös voi perustua ainoastaan psykologiseen tai lääketieteelliseen arvioon. Opetuksen järjestäminen ja lapsikohtaiset tukitoimet eivät korvaa sellaisia palveluja, joista järjestämisvastuussa on opetuksen järjestäjän sijasta jokin muu taho, kuten hyvinvointialue.

Vaasan esiopetuksessa lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelman laatiminen aloitetaan, jos arviointikeskustelussa todetaan lapsen tarvitsevan lapsikohtaista tukea. Molemmat opettajat ovat vastuussa lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman laatimisen valmistelusta ja lapsen kuulemisesta. Suunnitelma laaditaan aina yhteistyössä lapsen, huoltajien, ryhmän molempien opettajien, veon ja ryhmän muun henkilöstön kesken sekä tarvittaessa opiskeluhuollon asiantuntijoiden ja/tai muiden asiantuntijoiden kanssa. Tuen suunnittelussa voidaan hyödyntää Vaasan varhaiserityiskasvatuksessa laadittua kuvatukimateriaalia lapsen kuulemista varten.

Suunnitelman laatiminen perustuu aina lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointiin ja perusteluihin siitä, miksi lapsikohtaisia tukitoimia tarvitaan sekä mahdollisiin muihin selvityksiin. Lapsikohtaista tuen järjestämistä varten edellytetään asiantuntijan kannanottoa ja moniammatillista yhteistyötä. Asiantuntijan lausunto ei ole välttämätön, mutta se toimii tukena lapsen tuen tarpeen suunnittelussa. ~~Tämän lisäksi~~ Lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevaan suunnitelmaan on aina kirjattava, miten lapsikohtaisia tukitoimia toteutetaan. Lapsikohtainen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma ja tukitoimien vaikuttavuus on arvioitava säännöllisesti, mutta vähintään kerran toimintavuodessa. Suunnitelman tulee olla valmis viikon sisällä arviointikeskustelusta. Kun suunnitelma on valmis, veo julkaisee sen huoltajille.

5.3.3. Tukea koskeva päätös

Opetuksen järjestäjän on tehtävä kirjallinen hallintopäätös¹⁰⁹ lapselle annettavista lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee tehdä ilman viivytystä, kun tarve lapsikohtaisille tukitoimille on arvioitu ja suunnitelma tukitoimien toteuttamisesta tehty. Hallintopäätösmenettelyssä noudatetaan hallintolakia¹¹⁰.

Opetuksen järjestäjän tulee kuulla lasta ja tämän huoltajaa tai laillista edustajaa ennen hallintopäätöksen tekemistä hallintolain mukaisesti. Kuuleminen voidaan toteuttaa joko kirjallisesti tai suullisesti. Opetuksen järjestäjä voi tehdä myönteisen tai kielteisen päätöksen. Päätös on perusteltava hallintolain mukaisesti. Perusteluissa on ilmoitettava, mitkä tuen tarpeen arviointiin ja suunnitelmaan liittyvät seikat ja mahdolliset muut selvitykset ovat vaikuttaneet ratkaisuun sekä mainittava sovelletut säännökset.

Hallintopäätöstä ei ole tarpeen tehdä, jos huoltajan tai muiden luvussa 5.1 mainittujen henkilöiden aloitteesta huolimatta lapsi ei tuen tarpeen arvioinnin perusteella tarvitse lapsikohtaisia tukitoimia, ja tuen tarpeen arviointiin osallistuneet ovat asiasta yksimielisiä. Kielteinen tukea koskeva hallintopäätös tehdään, jos huoltaja sitä vaatii lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnista huolimatta.

Jos lapsikohtaisille tukitoimille ei ole tuen tarpeen arvioinnin perusteella lainkaan tarvetta, yksityiskohtaista suunnitelmaa lapsikohtaisen tuen toteuttamisesta ei tarvitse tehdä.

Lapsella ja huoltajalla on oikeus saada asiasta hallintolaissa hallintopäätökselle asetetut vaatimukset täyttävä päätös, johon he voivat hakea oikaisua. Hallintopäätös lapsikohtaisista tukitoimista voidaan panna täytäntöön lainvoimaa vailla olevana. Täytäntöönpanolla ennen päätöksen lainvoimaa on keskeinen merkitys oikeusturvan kannalta. Hallintopäätös muutetaan tai kumotaan, mikäli tuen tarve muuttuu.

Hallintopäätöksessä on määrättävä lapsikohtaisista tukitoimista lapsen tuen tarpeen arvioinnin ja sen perusteella laaditun tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti. Päätöksessä päätetään lapsen tuen tarpeen mukaisesti seuraavista asioista:

- säännöllinen erityisopettajan antama opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä
- kokoaikainen erityisopettajan antama opetus pienryhmässä
- tulkitsemispalvelut
- avustajapalvelut
- Apuvälineet

Päätös sisältää vain ne perusopetuslain mukaiset lapsikohtaiset tukitoimet, joita lapsikohtaisen tuen toteuttaminen edellyttää. Päätöksessä ei kuvata suunnitelmaa lapsikohtaisten tukitoimien toteuttamisesta.

Jos muu opetuksen järjestäjä kuin kunta ei järjestä lapsikohtaisia tukitoimia, päätöksen silloin tekee opetuksen järjestäjän esityksestä lapsen asuinkunta.

Vaasan esiopetuksessa järjestetään huoltajille tai muulle lapsen lailliselle edustajalle joko kirjallinen tai suullinen kuuleminen koskien lapsikohtaisen tuen järjestämistä. Kun lapsikohtaisen tuen tarpeen arviointi ja suunnitelma on laadittu, veo lähettää huoltajille kirjallisen kuulemisen asiasta Edlevossa, tai tarvittaessa joko turva- tai kirjepostina. Huoltajilla on tämän jälkeen kaksi viikkoa aikaa antaa näkemyksensä asiasta sekä sellaisista vaatimuksista ja selvityksistä, jotka saattavat vaikuttaa asian ratkaisuun. Näkemyksen antamatta jättäminen ei ole este päätöksen tekemiseksi.

Huoltajien toiveiden mukaan voidaan järjestää suullinen kuuleminen. Jos kirjallista kuulemista ei ole mahdollista toteuttaa esimerkiksi kielellisten syiden perusteella, järjestetään suullinen kuuleminen tulkin avulla. Kuuleminen järjestetään kahden viikon kuluttua, siitä kun lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskeva suunnitelma on julkaistu.

Kirjallisen tai suullisen kuulemisen jälkeen varhaiserityiskasvatuksen palvelupäällikkö tekee viranhaltijapäätöksen lapsikohtaisen tuen järjestämisestä.

5.4.Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tukeen liittyvä yhteistyö

Esiopetus järjestetään yhteistyössä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista opetusta, kasvatusta sekä tarvitsemaansa tukea. Oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuki edellyttää toimivia paikallisia yhteistyörakenteita ja yhteisöisten toimintatapojen kehittämistä.

5.4.1. Huoltajan ja lapsen kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu, kun lapsi tarvitsee tukea oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen. Esiopetuksen henkilöstön tulee tuntee säädökset ja määräykset, jotka liittyvät huoltajan kanssa tehtävään yhteistyöhön lapsen tukeen liittyvissä asioissa. Kaikille huoltajille kerrotaan oppimisen edellytyksiä tukevista opetusjärjestelyistä, sekä lapsen oikeudesta ryhmäkohtaisiin tukimuotoihin ja tarvittaessa lapsikohtaisiin tukitoimiin.

Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitykseensä sopivalla tavalla. Lasta kuullaan ja hänen mielipiteensä otetaan huomioon.

Esiopetuksen henkilöstön on tärkeää olla yhteydessä huoltajaan, kun lapsella ilmenee oppimiseen ja esiopetukseen osallistumiseen liittyviä tuen tarpeita tai hänen hyvinvointinsa on vaarantumassa. Huoltajalle annetaan riittävästi tietoa esimerkiksi lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Tavoitteena on toimia yhteisymmärryksessä lapsen ja huoltajan kanssa. Huoltajille kerrotaan, että he tai lapsi eivät voi kieltäytyä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tuesta, eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin ja tuen suunnitteluun. Lapsi voi tarvita myös yksilökohtaisen opiskeluhuollon tukea. Tämä perustuu vapaaehtoisuuteen ja edellyttää huoltajan suostumusta (katso Opiskeluhoito luku 6).

Vaasan esiopetuksessa lapsen tuen järjestämisen edellytyksenä on luottamuksellinen ja tiivis yhteistyö huoltajien kanssa. Huoltajat ovat mukana kaikissa tuen järjestelyn vaiheissa; suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa. Huoltajat eivät voi kieltää tukea lapseltaan eikä heidän suostumustaan tarvita tuen tarpeen arviointiin tai suunnitteluun. Lähtökohtana on kuitenkin aina avoin vuorovaikutus sekä yhteisymmärrykseen pyrkiminen.

Opettajat ja erityisopettaja huolehtivat moniammatillisesta ja monialaisesta yhteistyöstä tuen tarpeen asioissa.

5.4.2. Moniammatillinen ja monialainen yhteistyö

Esiopetuksessa tehdään sekä moniammatillista että monialaista yhteistyötä. Moniammatillista yhteistyötä on esiopetuksen eri ammattiryhmien yhteistyö, joka yhdistää eri ammattiryhmien tiedot ja taidot. Moniammatillinen yhteistyö on keskeistä lapselle sopivien oppimisen edellytyksiä tukevien opetusjärjestelyjen sekä ryhmäkohtaisten tukimuotojen ja lapsikohtaisten tukitoimien suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi.

Monialaisella yhteistyöllä tarkoitetaan eri hallinnonalojen ammattilaisten yhteen kokoavaa ja niiden rajat ylittävää toimintaa ja yhteistyötä. Yhteistyötä tehdään ensisijaisesti opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisten (ml. lastenneuvola) kanssa. Muita keskeisiä yhteistyötahoja ovat muut sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut, kuten terapiapalvelut kasvatus- ja perheneuvonta sekä lastensuojelu. Mikäli lapsella on esimerkiksi terveydentilasta, sosiaalisista olosuhteista tai muusta syystä johtuen elämässä tilanne, joka vaikuttaa hänen oppimiseensa tai esiopetukseen osallistumiseen, esiopetuksen henkilöstö tekee suunnitelmallista monialaista yhteistyötä. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tiedonsiirtoa koskevia säännöksiä.

Lapsi saattaa tarvita esiopetuksen aikana pitkäaikaissairauden hoitoon, lääkitykseen ja/tai ruokavalioon liittyviä järjestelyjä. Terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi esiopetuksen henkilöstön ohjauksen ja konsultaation osalta.

Esiopetuksen toimipaikassa tehdään tarvittaessa monialaista yhteistyötä liittyen terveydenhuollon järjestämään ja toteuttamaan lääkinälliseen kuntoutukseen ja apuvälineiden käyttöön. Esiopetuksen henkilöstö ei vastaa lapsen kuntoutuksen toteuttamisesta, mutta tekee tarpeen mukaista yhteistyötä lasta kuntouttavien ammattilaisten kanssa. Yhteistyössä tulee sopia selkeästi vastuut ja periaatteet, miten lapsen kuntoutuksen toteutus yhteensovitetaan esiopetuksen järjestämisen kanssa. Kuntoutuksen järjestelyissä tulee huomioida aina lapsen etu.

Vaasan esiopetuksessa hyödynnetään opiskeluhoitopalveluita lapsen hyvinvoinnin, kehityksen sekä oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen tueksi. Esiopetuksen ja opiskeluhoitopalveluiden kesken pidetään säännöllisiä yhteistyöpalavereita esiopetusvuoden aikana. Palavereissa suunnitellaan yksiköiden yhteisöllistä opiskeluhoitotoimintaa. Lisäksi esiopetuksessa voidaan hyödyntää opiskeluhoitopalveluiden konsultointia ja yksilökohtaisia opiskeluhoitopalveluita, kun lapsen tuen tarve sitä vaatii. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja voi tarvittaessa ohjata lapsen koulupsykologin tutkimuksiin huoltajan suostumuksella.

Tämän lisäksi tehdään yhteistyötä myös muiden monialaisten yhteistyötahojen kanssa. Mikäli lapsella on asiakkuus esimerkiksi erikoissairaanhoidon, perheneuvolaan, tai perusterveydenhuoltoon tai sosiaalipalveluihin, yhteistyötä jatketaan edelleen esiopetusvuoden aikana tarpeen mukaan.

Vaasan varhaiskasvatuksen hallinnolla on vastuu järjestää, ylläpitää sekä kehittää yhteistyötä eri toimialojen välillä.

5.5. Esiopetuksen poikkeava järjestäminen lapsen tuen tarpeesta tai terveydentilasta johtuvasta syystä.

5.5.1. Varhennettu oppivelvollisuus

Varhennetun oppivelvollisuuden tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia niin, että hänellä on mahdollisuus oppia ja kehittyä täyteen potentiaaliinsa. Esiopetuksen alkamista varhennetaan ja oppivelvollisuus alkaa vuotta säädettyä aikaisemmin, jos lapsen arvioidaan tarvitsevan enemmän aikaa esi- ja perusopetukselle asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi oppimiskykyyn ja kokonaiskehitykseen vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Tällöin lapselle tehdään päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Vamma voi tarkoittaa esimerkiksi näkö tai kuulovammaisuutta, kehitysvammaisuutta, vaikeita kehityshäiriöitä tai laaja-alaisia oppimisen vaikeuksia. Mikäli lapsella on pitkäaikaissairaus, joka vaikuttaa lapsen kognitiivisiin taitoihin ja toimintakykyyn, voi se olla syy varhennettuun oppivelvollisuuteen. Sellainen pitkäaikaissairaus, joka ei vaikuta lapsen oppimiskykyyn, voidaan huomioida oppimisen edellytyksiä tukevilla opetusjärjestelyillä, kuten avustajan työskentelyllä ryhmässä. Tällöin varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätökselle ei ole perusteita. Toimintakyvyn rajoite tarkoittaa päivittäiseen selviytymiseen, osallisuuteen ja hyvinvointiin vaikuttavia tekijöitä, jotka aiheuttavat lapselle osallisuuden esteitä tai laajoja avun ja tuen tarpeita. Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen oppivelvollisuus alkaa sinä vuonna kuin lapsi täyttää 6 vuotta, ja hänellä on oikeus saada esiopetusta sinä vuonna, jona lapsi täyttää viisi vuotta. Tällöin esiopetus voi kestää kaksi vuotta lapsen ollessa 5 ja 6-vuotias. Lapsen tulee osallistua esiopetukseen, joka kuuluu oppivelvollisuuteen. Huoltaja päättää, osallistuuko lapsi esiopetukseen 5-vuotiaana. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa varhennetusta oppivelvollisuudesta.

Varhaiskasvatuksen tai opetuksen järjestäjä päättää varhennetusta oppivelvollisuudesta hallintolain mukaisesti ennen perusopetuksen alkamista. Jos lapsi ei ole varhaiskasvatuksessa tai esiopetuksessa, varhennetusta oppivelvollisuudesta päättää lapsen asuinkunta. Päätös varhennetusta oppivelvollisuudesta voidaan tehdä myös huoltajan aloitteesta. Päätös tehdään lapsen ollessa varhaiskasvatus tai esiopetusikäinen. Päätöstä ei voi tehdä perusopetuksen alkamisen jälkeen.

Hallintopäätöksen valmistelussa tehdään yhteistyötä varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen asiantuntijoiden kesken. Arvioitaessa varhennetun oppivelvollisuuden tarvetta lapselle, tulisi vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista, jotta saadaan kokonaiskuva lapsen tuen tarpeista ja oppimisen edellytyksistä. Yhteistyö on tärkeää, jotta lapsen oppimisen polku varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen muodostaa lapsen edun mukaisen jatkumon.

Varhennettua oppivelvollisuutta koskevaa hallintopäätöstä tehtäessä hyödynnetään lapsesta mahdollisesti annettuja psykologisia tai lääketieteellisiä lausuntoja tai muuta vastaavaa selvitystä. Päätöksenteon kannalta olennaista on, että lausunnosta tai selvityksestä käy ilmi, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Päätöstä tehtäessä voidaan myös hyödyntää terveydenhuollon kanssa yhteisesti aiemmin tai arvioinnin aikana muodostettua näkemystä lapsen tilanteesta. Päätös tehdään aina perustuen lapsen tilanteen kokonaisarviointiin, hänen vahvuuksiinsa ja yksilöllisen tuen tarpeisiinsa. Varhennettua oppivelvollisuutta koskeva hallintopäätös tulee perustella ja mahdollinen lausunto tai muu vastaava selvitys liitetään päätökseen.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneelle lapselle tulee tehdä tukea koskeva päätös, joka tehdään lapsikohtaisen tuen tarpeen arvioinnin ja lapsikohtaisen tuen toteuttamista koskevan suunnitelman mukaisesti. Tukea koskevassa päätöksessä päätetään tarvittavista lapsikohtaisista tukitoimista, ja tukitoimiin tulee sisältyä joko säännöllinen erityisopettajan opetus osittain pienryhmässä ja muun opetuksen yhteydessä tai kokoaikainen erityisopettajan opetus pienryhmässä.

Varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen saaneen lapsen siirtyminen esiopetuksesta perusopetukseen

Kun lapsella on varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätös ja tuen tarve jatkuu perusopetuksessa, lapsen opetus järjestetään siten, että oppilaalla on oikeus perusopetuksessa aloittaessaan oppilaskohtaisiin tukitoimiin ja tarvittaessa perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeamiseen. Jos oppilaskohtaisten tukitoimien ja perusopetuksen oppimäärästä tai opetussuunnitelman tavoitteista poikkeaminen ovat riittämättömiä ja lapsi ei oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi kykene perusopetuksessa opiskelemaan oppiaineita, opetus voidaan järjestää toiminta-alueittain.

Esi- ja perusopetuksen henkilöstö tekee moniammatillista ja monialaista yhteistyötä, kun arvioidaan perusopetukseen siirtyvän varhennetun oppivelvollisuuden päätöksen lapsen opetuksen järjestämistä ja tukitoimia perusopetuksessa. Tällöin hyödynnetään mahdollisia varhennettua oppivelvollisuutta varten annettuja lausuntoja tai muuta lapsen tilanteen arvioimisen tueksi jo aiemmin tehtyä tai arvioinnin yhteydessä tehtävää yhteistyötä terveydenhuollon ammattihenkilöiden

kanssa. Arvioitaessa opetuksen järjestämistä perusopetuksessa tulee lapsen vammaa, sairautta tai toimintakyvyn rajoitetta tarkastella eri näkökulmista lapsen kokonaistilanteen ymmärtämiseksi. Perusopetuksen järjestämistä ja oppilaskohtaisia tukitoimia koskeva arviointi perustuu arvioon oppimäärän tavoitteista suoriutumisen ja opetukseen osallistumisen edellyttämien tukitoimien tarpeesta ja opetuksen järjestämisen tarkoituksenmukaisuudesta. Tietty lääketieteellinen diagnoosi ei automaattisesti tarkoita tiettyjen tukitoimien toteuttamista tai päätöstä perusopetuksen järjestämisestä oppilaalle oppimiskykyyn vaikuttavan vamman, sairauden tai toimintakyvyn rajoitteen perusteella. Arviointiin perustuvaa tukea koskevaa päätöstä ei tehdä ainoastaan lääketieteelliseen arvioon pohjautuen, koska perusopetuksessa opetushenkilöstön tuki kohdentuu aina oppimisen ja koulunkäynnin tukemiseen ja tavoitteena on mahdollistaa jokaiselle oppilaalle opetussuunnitelman tavoitteiden ja perusopetuksen oppimäärän saavuttaminen sekä opetukseen osallistuminen.

Varhennetun oppivelvollisuuden hallintopäätöksen saaneen lapsen perusopetuksen aloitusta myöhennetään vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten (kts. luku 5.5.5). Tällainen syy voi olla esimerkiksi se, että lapsi ei ole sairaudesta johtuen osallistunut lainkaan tai juuri lainkaan esiopetukseen, ja esiopetukseen osallistumisen katsotaan olevan lapsen edun mukaista.

Vaasan esiopetuksessa vaaditaan aina asiantuntijan lausunto ja suositus varhennetusta oppivelvollisuudesta. Kun asiantuntija suosittelee lapselle varhennettua oppivelvollisuutta, opetuksen järjestäjä tekee myös selvityksen siitä, miksi lapsi hyötyisi varhennetusta oppivelvollisuudesta. Tämän jälkeen varhaiskasvatuksen erityisopettaja järjestää kuulemistilaisuuden, johon osallistuvat huoltajat, varhaiserityiskasvatuksen palvelupäällikkö, päiväkodin johtaja ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Kuulemistilaisuuden jälkeen varhaiserityiskasvatuksen palvelupäällikkö laatii viranhaltijapäätöksen varhennetusta oppivelvollisuudesta ja lapsikohtaisista tukitoimista. Päätös tulee perustella ja se tehdään aina lapsen kokonaistilanteen arviointiin, vahvuuksiin ja yksilöllisiin tuen tarpeisiin perustuen. Mahdollinen lausunto tai muu selvitys liitetään päätökseen. Vaasan esiopetuksessa varhennetun esiopetusvuoden toimipaikka määräytyy yksilöllisesti lapsen edun mukaisesti.

5.5.2. Sairaalaopetus ja konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen sairaalaopetus

Lapsen vakava sairaus tai vaikea elämäntilanne edellyttää erityistä pohdintaa esiopetuksen järjestämisessä ja tarvittavan tuen suunnittelussa. Erikoissairaanhoidossa potilaana olevan lapsen esiopetus järjestetään ensisijaisesti lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa. Sairaalan

toimintayksikön sijaintikunta on kuitenkin velvollinen järjestämään sairaalassa potilaana olevalle lapselle opetusta siinä määrin kuin se hänen terveytensä huomioon ottaen on mahdollista.

Hoidosta vastaavan sairaalan toimintayksikön sijaintikunta on velvollinen järjestämään myös muulle kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevalle lapselle esiopetusta ja tukea siinä määrin kuin se hänen terveytensä, pedagogiset erityistarpeensa ja erikoissairaanhoidon hoidolliset ja kuntoutukselliset toimenpiteet huomioon ottaen on perusteltua. Sairaalaopetusta tulee järjestää, jos esiopetusta ei muutoin pystytä järjestämään lapsen edun mukaisesti. Myös kunnat, joissa sijaitsee erikoissairaanhoidon muu toimintayksikkö, voivat järjestää sairaalaopetusta erikoissairaanhoidossa olevalle lapselle.

Hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunta ja lapsen opetuksen järjestäjä sekä lapsen kotikuntalain mukainen kotikunta taikka kotikunnattoman lapsen asuinkunta sopivat yhdessä lapsen esiopetuksen järjestämisestä. Esiopetuksen järjestämisestä on kuultava lasta, hänen huoltajaansa tai muuta laillista edustajaa sekä lapsen opetuksen järjestäjää ja opiskeluhoitopalvelujen ammattilaisia. Jos lapsen opetuksen järjestäjä on eri kunta kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa on kuultava. Jos yhteisymmärrykseen ei päästä, hallintopäätöksen tekee sairaalan sijaintikunta.

Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu

Sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan on varsinaisen sairaalaopetuksen lisäksi järjestettävä konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua lapsen omassa esiopetuksen järjestämispaikassa. Konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu kohdennetaan ensisijaisesti opettajille, sillä konsultaatiolla tarkoitetaan ammattilaisten ja asiantuntijoiden välistä neuvottelua ratkaisun löytämiseksi tai neuvon saamiseksi.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tehtävänä on tarjota henkilöstölle konsultatiivista tukea lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Palvelua järjestetään sellaisissa tilanteissa, joissa tarvitaan vaativaa monialaista osaamista ennaltaehkäisevien tai korjaavien toimenpiteiden suunnittelemiseksi tai tekemiseksi muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidossa potilaana olevien lasten esiopetukseen. Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua on järjestettävä myös muiden kuin sairaalassa erikoissairaanhoidon potilaana jo olevien lasten opetuksen järjestämiseen.

Konsultatiivisen sairaalaopetuspalvelun tarkoituksena on vahvistaa opettajien ja muun henkilöstön osaamista ja vahvistaa varhaista tukea osana esiopetuksen toimintakulttuuria. Lisäksi konsultatiivinen sairaalaopetuspalvelu vahvistaa sairaalaopetuksen ja esiopetuksen henkilöstön moniammatillisen ja

monialaisen yhteistyön rakenteita. Oikea-aikaisella palveluiden antamisella lapsen omassa esiopetusryhmässä voidaan ehkäistä ongelmien kasautumista ja tukea esiopetukseen osallistumista.

Opetuksen järjestäjän tulee hoidosta vastaavan sairaalan tai muun erikoissairaanhoidon toimintayksikön sijaintikunnan kanssa moniammatillisessa yhteistyössä sopia Konsultatiivisesta sairaalaopetuspalvelusta ja järjestää siirtymisen kannalta välttämätön tuki esiopetuksen järjestämiseksi¹³⁸. Mikäli opetuksen järjestäjä on muu kuin lapsen hoidon aikainen kotikunta tai ilman kotikuntaa olevan lapsen asuinkunta, myös lapsen kotikuntaa tai asuinkuntaa tulee kuulla. Sairaalaopetuksen päättyessä lapsi jatkaa siinä esiopetuksen toimipaikassa, johon hän kuului ennen sairaalaopetuksen järjestämistä.

Vaasan esiopetuksessa sairaalaopetusta järjestetään silloin, jos esiopetusta ei pystytä muutoin järjestämään lapsen edun mukaisesti. Vaasan esiopetuksessa hyödynnetään tarpeen mukaan Vaasan keskussairaalan sairaalaopetuspalveluita, joista vastaa Vaasan kaupungin perusopetus. Esiopetuksen toimipaikka tekee yhteistyötä sairaalaopetuksen kanssa silloin kun lapsi saa esiopetusta sairaalassa. Kun lapsi palaa esiopetusyksikköön, hyödynnetään tarvittaessa Konsultatiivista sairaalaopetuspalvelua. Konsultoivan sairaalaopetuksen tavoitteena on lisäksi antaa ennaltaehkäisevää tukea esiopetuksen lähitoimipaikassa. Lapsen ei tarvitse olla erikoissairaanhoidon potilas, jotta häneen liittyvissä asioissa voidaan antaa konsultoivaa sairaalaopetusta. Sairaalaopetuksen opettaja antaa konsultaatiota lapsen esiopetusryhmän henkilöstölle lapsen oppimisen ja esiopetukseen osallistumisen suunnittelemiseksi ja toteuttamiseksi. Vaasan esiopetuksessa yhteyshenkilönä esiopetuksen ja sairaalaopetuksen välillä toimii veo. Vaasan esiopetuksessa ja perusopetuksessa noudatetaan olemassa olevia ohjeistuksia Konsultatiivisesta sairaalaopetuksesta ja konsultaatiopyynnöstä. Vaasan esiopetuksen ja perusopetuksen kotisivuilta löytyy lisää tietoa sairaalaopetuspalveluista.

5.5.3. Muut opetuspalvelut

Lapsi voi saada esiopetuksen aikana myös muita opetuspalveluita, mikäli lapsi tarvitsee niitä esiopetukseen osallistumisen tueksi. Muut opetuspalvelut ovat lapselle maksuttomia palveluja¹³⁹ vastaavalla tavalla kuin tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä apuvälineet. Muiden opetuspalveluiden järjestämistavasta päättää opetuksen järjestäjä, ja palvelun järjestämisestä tehdään hallintolain mukainen päätös.

5.5.4. Lapsen esiopetuksen järjestäminen poikkeavasti terveydentilasta johtuvasta syystä

Lapsen esiopetus voidaan järjestää osittain toisin kuin perusopetuslaissa ja asetuksessa¹⁴⁰ säädetään ja määrätään, jos se on perusteltua lapsen terveydentilaan liittyvästä syystä. Esimerkiksi lapsen pitkäaikaissairaus voi estää tai vaikeuttaa lapsen osallistumista esiopetuksessa järjestettävään opetukseen. Esiopetukseen osallistumisajan lyhentäminen tai esiopetuksen poikkeava järjestäminen ei ole mahdollista ilman päätöstä esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä. Hallintopäätös tulee tehdä aina, jos poikkeaminen ei ole tilapäinen tai vähäinen.

Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Päätös voidaan tehdä vain lapsen tilanteesta johtuvilla, terveydentilaan liittyvillä syillä. Terveydentilan arvioivat terveydenhuollon ammattilaiset. Hallintopäätöstä varten tarvitaan asiantuntijalausunto esiopetukseen osallistumiseen vaikuttavasta tilanteesta, joka liitetään huoltajan hakemukseen. Koska kysymyksessä on opetuksen järjestäjän päätös, tulee päätöksen tekijän aina arvioida lapsen kokonaistilanne myös pedagogisesti eli miten lapsen oikeus esiopetukseen mahdollistuu. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen.

Esiopetuksen poikkeavaa järjestämistä koskevassa päätöksessä on yksilöitävä, miten lapsen esiopetus poikkeaa perusopetuslaissa, asetuksessa ja esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa säädetystä ja/tai määrätystä. Päätöksessä tulee käydä ilmi päätöksen voimassaoloaika. Päätös esiopetuksen poikkeavasta järjestämisestä on voimassa määräajan, enintään lukuvuoden. Jos lapsen saama esiopetuksen määrä alittaa esiopetuksen vähimmäistuntimäärän 700 tuntia tai jos päätös koskee esiopetuksen järjestämispaikkaa, ratkaisun toimivuutta tulee säännöllisesti arvioida. Kaikki päätöksessä päätetyt asiat tulee perustella.

Vaasan esiopetuksessa

Kun lapsi saa asiantuntijan suosituksen esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti, huoltajat jättävät asiasta vapaamuotoisen hakemuksen, johon on liitetty asiantuntijalausunto. Lausunnon tulee sisältää perustelut esiopetuksen järjestämisestä poikkeavasti. Ennen kuin opetuksen järjestäjä tekee hallintopäätöksen poikkeavasti järjestettävästä esiopetuksesta, tulee lapsen kokonaistilanne arvioida myös pedagogisesti. Päätöksen on oltava lapsen edun mukainen ja se tehdään aina tapauskohtaisesti yksittäisen lapsen tilanteen perusteella.

5.5.5. Perusopetuksen aloituksen myöhentäminen

Lapsen perusopetuksen aloittamista voidaan myöhentää vuodella, jos se on lapsen edun mukaista. Huoltaja tekee opetuksen järjestäjälle hakemuksen perusopetuksen aloittamisesta vuotta säädettyä myöhemmin. Hakemukseen tulee liittää psykologinen ja tarvittaessa lääketieteellinen selvitys. Opetuksen järjestäjä tekee myönteisen tai kielteisen hallintopäätöksen. Päätös tulee perustella, ja psykologiset ja mahdolliset lääketieteelliset selvitykset liitetään päätökseen.

Hallintopäätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tulee tehdä vain perustellusta syystä ja tarkoin harkiten. Päätöstä ei voi tehdä esimerkiksi siitä syystä, että perusopetuksessa ei olisi mahdollisuutta vastata lapsen oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarpeeseen. Päätös perusopetuksen aloituksen myöhentämisestä tehdään ennen kuin lapsi aloittaa perusopetuksessa.

Kun lapsen perusopetuksen aloitusta on myöhennetty vuodella, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

Vaasassa huoltajat hakevat lapselle perusopetuksen aloittamista myöhemmin ~~Vaasan~~ perusopetuksen ohjeiden mukaan. Suomenkielisessä perusopetuksessa päätöksen asiasta tekee koulun rehtori ruotsinkielisessä perusopetuksessa koulutoimenjohtaja. Päätös on perusteltava ja siihen on liitettävä asiantuntijalausunto. Päätös on tehtävä ennen perusopetuksen alkamista. Myönteisen päätöksen tekemisen jälkeen, lapsella on oikeus osallistua esiopetukseen vielä yhden esiopetusvuoden ajan.

6. Opiskeluhoolto

6.1. Paikallisesti päätettävät asiat ja opetuksen järjestäjän opiskeluhooltosuunnitelma

Vaasan kaupungissa on laadittu kaikille asteille esiopetuksesta toiselle asteelle. yhteinen opiskeluhooltosuunnitelma Opetushallituksen määräysten mukaisesti. Vaasan kaupungin opiskeluhooltosuunnitelma on hyväksytty esi- ja perusopetuksen osalta kasvatus- ja opetuslautakunnassa. Opiskeluhooltosuunnitelma on osa Vaasan kaupungin hyvinvointisuunnitelmaa.

Vaasan kaupungissa toimii opiskeluhoollon ohjausryhmä, jossa on edustajia jokaiselta koulutusasteelta. Ohjausryhmä kokoontuu säännöllisesti tilikauden aikana ja seuraa ja arvioi oppilas- ja opiskeluhooltotyötä kaksi kertaa lukuvuodessa. Opiskeluhooltosuunnitelmaa päivitetään tarvittaessa yhteistyössä hyvinvointialueen alueellisen opiskeluhooltoryhmän kanssa.

Jokaisessa esiopetuksen toimipaikassa on nimetty opiskeluhoitoryhmä, joka vastaa yhteisöllisen opiskeluhoollon edistämisestä. Yksikkökohtainen opiskeluhoolltosuunnitelma laaditaan aina lukukauden alkaessa. Toimipaikan opiskeluhoolltoryhmä kokoontuu säännöllisesti lukuvuoden aikana suunnittelemaan, seuraamaan ja arvioimaan yksikön opiskeluhoolltotyötä.

Järjestäjäkohtaiset tavoitteet ja opiskeluhoolltotyön keskeiset periaatteet sekä toimenpiteet opiskeluhoollon toteuttamiseksi ja seuraamiseksi Vaasan kaupungin esiopetustoiminnassa on kuvattu tarkemmin Vaasan kaupungin opiskeluhoolltosuunnitelmassa.

7. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustava esiopetus

Valtioneuvosto voi myöntää rekisteröidylle yhdistykselle tai säätiölle luvan esiopetuksen järjestämiseen. Järjestämisluvassa opetuksen järjestäjälle voidaan määrätä erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva erityinen koulutustehtävä. Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toiminnan, kasvatuksen ja opetuksen tulee noudattaa esiopetukselle asetettuja yleisiä tavoitteita sekä oppimiskokonaisuuksien toteuttamiselle asetettuja yhteisiä tavoitteita. Esiopetuksessa noudatetaan näitä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita sitouttamatta lapsia tiettyyn opetuksen taustalla olevaan maailmankatsomukseen tai kasvatusjärjestelmän taustalla olevaan arvo ja kasvatusfilosofiseen järjestelmään. Poikkeamista ja painotuksista määrätään järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksessa.

7.1. Paikallisesti päätettävät asiat

Erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuva paikallinen esiopetuksen opetussuunnitelma voi olla omaleimainen opetuksen järjestämisluvassa ja valtioneuvoston asetuksen asettamissa rajoissa. Paikallinen opetussuunnitelma ei voi olla ristiriidassa esiopetusta koskevan lainsäädännön tai esiopetuksen opetussuunnitelman perusteiden kanssa.

Opetuksen järjestäjä päättää ja kuvaa opetussuunnitelmassa sen lisäksi, mitä perusteasiakirjassa aiemmin määrätään.

Vaasassa erityiseen maailmankatsomukseen tai kasvatusopilliseen järjestelmään perustuvassa esiopetuksessa toimijoina ovat Steinerpäiväkoti Tiitiäinen ja Vaasan kristillinen päiväkotiyhtymä.

Steinerpedagoginen esiopetus

Steinerpedagoginen esiopetus on vanhempien valitsema vaihtoehto. Opetus perustuu steinerpedagogiikan ihmiskäsitykseen ja kehitysnäkemykseen. Esiopetuksen opetussuunnitelmassa kuvataan kasvatustilafilosofiset ja pedagogiset lähtökohdat ja perustana olevat arvot, esiopetuksen toiminta-ajatus, tavoitteet ja sisällöt sekä pedagogiset ratkaisut. Vanhemmille selvitetään steinerpedagogisen esiopetuksen kasvatustilafilosofiset ja pedagogiset lähtökohdat. Yhteistyö kotien kanssa on tärkeä osa steinerpedagogiikkaa. Kodin kulttuuri-identiteettiä kunnioitetaan.

Esiopetuksen järjestämisessä noudatetaan Opetushallituksen vahvistamia esiopetuksen opetussuunnitelman perusteita ottaen huomioon steinerpedagogiset lähtökohdat, menetelmät ja tavoitteet.

Vaasan kristillisen koulun esiopetus

Kristillisen maailmankatsomuksen tärkeä näkökulma on ihmisen vapaus ja vapaan tahdon kunnioittaminen. Vaasan kristillisessä koulussa se koskee myös katsomuksellista valinnanvapautta. Tämä merkitsee esimerkiksi sitä, ettei oppilailta tai heidän perheiltään edellytetä kristillistä maailmankatsomusta. Opetus ei edellytä oppilaan henkilökohtaista sitoutumista eikä sitouta kristilliseen maailmankatsomukseen tai sitä edustavan yhteisön jäsenyyteen. Opettajan tulee kasvatustyössään kunnioittaa oppilaan oikeutta omaan maailmankuvaansa ja sen muodostamiseen. Koulu pyrkii olemaan avoin ja läpinäkyvä toiminnassaan sekä edistämään avointa ja rehellistä keskustelukulttuuria. Oppilaita rohkaistaan suhtautumaan arvostavasti ja kunnioittavasti eri tavoin ajatteleviin ja erilaisen maailmankatsomuksen omaaviin ihmisiin.

Vanhempia tiedotetaan kristillisestä arvopohjasta ja haun yhteydessä he antavat suostumuksensa maailmankatsomukselliseen opetukseen. Arvojen pohjalta käydään keskusteluja lasten kanssa ja tuodaan niitä osaksi arkipäivän toimintoja ja ongelmanratkaisutilanteita.

Tämän suunnitelman laadinnassa **huomioon otetut asiakirjat, suunnitelmat ja ohjeistukset**, joihin viitataan tai joiden sisältöä avataan suunnitelmatekstissä vain pääpiirteittäin:

- Suomen perustuslaki 731/1999
- Perusopetuslaki
- Yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991

- Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa, Oph 19.9.2022, OPH-3903-2022
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet
- Vaasan kaupungin esiopetuksen opetussuunnitelma
- Vaasan kaupungin opiskeluhooltosuunnitelma
- Varhaiskasvatustilaki 540/2018
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet
- Vaasan kaupungin varhaiskasvatussuunnitelma
- Kiusaamisen ehkäisyn ja siihen puuttumisen suunnitelma Vaasan varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa
- Lääkehoitosuunnitelma?
- Vaasan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen digisuunnitelma
- Kulttuuripolku?
- Yksikkökohtaiset toiminnalliset tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelmat
- Lukuvuosisuunnitelma, Årlig läsårsplan
- Vaasan kaupungin perusopetuksen opetussuunnitelma
- Vaasan kaupungin tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma
- Vaasan kaupungin, kaupungin sivistystoimen ja varhaiskasvatuksen strategiat
- Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- sekä muut paikalliset esiopetusta, varhaiskasvatusta, koulutusta sekä lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset